

**UNDERSØGELSE AF
ROCKERE OG BANDEMEDLEMMERS
OPVÆKSTFORHOLD**

**2. rapport om
banderekutteringsprojektet**

**Jonas Markus Lindstad
Justitsministeriets Forskningskontor
November 2012**

RESUMÉ

Baggrunden for denne rapport er ønsket om at få mere viden om, hvilke opvækstforhold der karakteriserer dem, der senere i livet involveres i rockergrupperingerne eller andre organiserede bandegrupperinger.

Justitsministeriets Forskningskontor har også tidligere belyst dette spørgsmål. I en undersøgelse fra 2010, der er baseret på registerdata, påvises forholdsvis få forskelle mellem rocker/bandemedlemmer og andre, lige så belastede lovovertrædere. Da undersøgelsen fra 2010 begrænses af, at kun ganske få forhold angående opvækstforholdene er oplyst i registre, er det valgt at supplere undersøgelse ved at bruge mere detaljerede opvækstoplysninger fra en anden datakilde.

Den undersøgelse, der omtales i denne rapport, bygger på oplysninger fra de personundersøgelser, der er udarbejdet af kriminalforsorgen. Personundersøgelserne indeholder oplysninger om både forholdene i hjemmet og skolegangen samt lovovertræderens eventuelle personlige vanskeligheder under opvæksten. Tidsmæssigt er undersøgelsen afgrænset til perioden fra fødsel til ca. 15-årsalderen.

Undersøgelsen er baseret på 198 tilfældigt udtagne personundersøgelser for rocker/bandemedlemmer samt personundersøgelser for 200 andre lovovertrædere uden rocker/banderelationer, der fungerer som kontrolgruppe. Eventuelle forskelle i opvækstforholdene mellem gruppen af rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen kan pege på risikofaktorer i forhold til, at en lovovertræder bliver rocker eller bandemedlem.

På baggrund af oplysningerne fra personundersøgelserne er følgende 18 forhold registreret og indgår dermed i analyserne af rocker/bandemedlemmernes opvækstforhold:

Personlige forhold:

- Alvorlige fysiske lidelser
- Alvorlige psykiske lidelser
- Temperamentsproblemer/aggressiv adfærd
- Tidlig kriminalitet/kriminel omgangskreds
- Misbrug af rusmidler

Forhold i hjemmet:

- Vold i hjemmet
- Misbrug af rusmidler i hjemmet
- Psykisk eller fysisk belastning hos forældre
- Hjem præget af manglende omsorg m.v.
- Dominerende familiekonstellation

- Antal konstellationsskift
- Økonomiske begrænsninger i hjemmet
- Kontakt til faderen
- Opvækststed
- Anbringelse uden for hjemmet

Forhold i skolen:

- Antal skoleskift
- Specialundervisning i skolen
- Problemadfærd i skolen

Desuden foreligger oplysninger om lovovertrædernes etniske baggrund. Opvækstforholdene er først analyseret ved hjælp af binære analyser og derefter ved hjælp af regressionsanalyser.

En sammenligning mellem gruppen af rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen viser følgende:

- En større andel af rocker/bandegruppen har haft en opvækst med kriminalitet og/eller kriminelle venner.
- Færre af rocker/bandemedlemmer er vokset op med begge forældre.
- En større andel af rocker/bandemedlemmerne har oplevet skift i familiekonstellationen under opvæksten.
- En større andel af rocker/bandemedlemmerne er opvokset i en storby.
- En større andel af rocker/bandegruppen har skiftet skole tre eller flere gange.
- En større andel af rocker/bandemedlemmerne har haft udvist problemadfærd i skolen.

Det betyder, at der på langt de fleste af de undersøgte områder ikke findes markante forskelle mellem rocker/bandemedlemmerne og kontrolgruppen, men at de forskelle, der findes, peger i retning af en mere belastet opvækst for rocker/bandemedlemmerne end for kontrolgruppen – dog undtaget spørgsmålet om karakteren af opvækstområdet.

Med henblik på at kunne pege på risikofaktorer med hensyn til at indgå i en rocker/bandegruppering er der foretaget statistiske analyser, hvor betydningen af alle de ovennævnte opvækstforhold vurderes samlet. Analysen viser – ikke overraskende – at lovovertrædere med ikke-dansk baggrund har øget risiko for at indgå i en bandegruppering, men en mindsket risiko for at indgå i en rockergruppering. Dette skal ses i lyset af, at flertallet af rockerne har dansk baggrund, mens det modsatte gør sig gældende for banderne.

Yderligere viser det sig, at *opvækst i en storby* øger risikoen for, at en lovovertræder indgår i en organiseret, kriminel gruppering uanset om der er tale om en rocker- eller en bandegruppering. Dette svarer i høj grad til det, der er fundet i to andre danske undersøgelser, og tyder dermed også på, at *nærheden til kriminelle grupperinger* under opvæksten kan have en betydning for, om man som voksen kriminel involveres i disse miljøer eller ej.

En sammenligning mellem alene rockerne og kontrolgruppen viser endvidere, at *opvækst under ustabile familieforhold* – uden samlevende forældre, med mange konstellationsskift og/eller mangelfuld eller ingen kontakt til faderen – øger risikoen for at indgå i en rockergruppering. Tilsvarende er fundet i ældre amerikanske undersøgelser, der peger på, at unge, der har været uden en klar tilknytning til en faderskikkelse under opvæksten, i ungdomsårene kan opleve kønsidentitetsproblemer, hvilket de igennem deltagelse i kriminelle grupperinger kan søge at løse. I gruppen kan de således gennem bl.a. kriminalitet demonstrere mandlige egenskaber som vovemod og styrke og af de andre i gruppen blive bekræftet i deres mandighed. Resultaterne fra denne undersøgelse kan tyde på, at tiltrækningen til et meget maskulint miljø som rockerkulturen også i en mere voksen alder kan være affødt af en ringe relation til en faderfigur under opvæksten.

En sammenligning mellem alene bandemedlemmerne og kontrolgruppen viser, at risikoen for at blive involveret i en bande øges, såfremt personen tidligt har været involveret i kriminalitet og/eller har haft en kriminel omgangskreds under opvæksten. Også det svarer ganske godt til resultatet af en tidligere dansk undersøgelse, der viser, at de, der i ung alder deltager i kriminelle grupperinger, er i større risiko end andre for at blive rekrutteret til de mere organiserede grupperinger, ligesom de kriminelle ungdomsgrupper med tiden kan udvikle sig i en mere organiseret retning.

For bandemedlemmerne er der således ikke nogen af de undersøgte familieforhold eller personlige problemer under opvæksten, der er med til at forklare, at de indgår i en bande. Det er alene nærheden til miljøet, der ser ud til at være en risikofaktor. Det er en nærhed, der dels er af fysisk art – opvækst i storbyer – og dels er af etnisk art, i og med at de lokalt forankrede bander primært inkluderer personer af fremmed etnisk oprindelse. Endelig er der også en nærhedsdimension i adfærden og/eller den tidlige omgangskreds, idet den kriminelle adfærd og omgang med kriminelle er startet i en tidlig alder.

INDHOLDSFORTEGNELSE:

RESUMÉ	2
1. INDLEDNING	7
2. DATAMATERIALE OG METODE	8
2.1 Personundersøgelser	8
2.2 Udvælgelse af personer til undersøgelsen	10
2.3 Data fra personundersøgelse	11
2.4 Pålidelighed af data og bortfald.....	12
2.5 Valg af variabler	15
2.6 Dataanalyse	15
3. HELBREDS- OG ADFÆRDSPROBLEMER UNDER OPVÆKSTEN	17
3.1 Fysiske lidelser under opvæksten.....	17
3.2 Psykiske lidelser under opvæksten.....	18
3.3 Temperamentsproblemer under opvæksten.....	20
4. FORHOLD I OG OMKRING HJEMMET	22
4.1 Opvækst i storby, provinsby eller på landet	22
4.2 Dominerende familiekonstellation under opvæksten	24
4.3 Skift i familiekonstellationer	25
4.4 Fravær af forældre	26
4.5 Vold i hjemmet.....	27
4.6 Alkohol- og stofmisbrug i hjemmet	29
4.7 Økonomisk knaphed i hjemmet.....	30
4.8 Manglende omsorg – manglende barndom	32
4.9 Anbringelse uden for hjemmet	33
5. KARAKTERISTIKA VED FORÆLDRENE.....	35
5.1 Forældre med flygtningebaggrund	36
5.2 Forældrenes helbred	36
6. GRUNDSKOLEFORLØB.....	38
6.1 Antal skoleskift.....	39
6.2 Specialundervisning	41
6.3 Problemadfærd i skolen.....	42

7. RISIKOADFÆRD UNDER OPVÆKSTEN.....	43
7.1 Misbrug af rusmidler	44
7.2 Begået kriminalitet og kriminelle venner under opvæksten.....	46
8. REGRESSIONSANALYSE.....	47
8.1 Rocker/bandemedlemmer sammenlignet med kontrolgruppen.....	49
8.2 Medlemmer af rockergrupperinger over for kontrolgruppen	50
8.3 Medlemmer af bandegrupperinger over for kontrolgruppen.....	52
Litteraturliste.....	53
Bilag: Tabeller.....	56

1. INDLEDNING

I betænkning nr. 1508 om indsatsen mod ungdomskriminalitet afgivet af Kommissionen vedrørende ungdomskriminalitet siges der:

Efter kommissionens opfattelse er et væsentligt led i den tidlige, helhedsorienterede, tværsektorielle og sammenhængende indsats mod ungdomskriminalitet, at man søger at begrænse rekrutteringen af børn og unge til kriminelle bander[...]. Efter kommissionens opfattelse er der imidlertid behov for yderligere afdækning af de strukturer, der giver grobund for rekruttering af børn og unge til kriminelle bander for at give et bedre grundlag for at gribe ind over for disse strukturer og dermed rekrutteringen. Der bør i den forbindelse ske en bredere afdækning af de miljøer, hvorfra rekrutteringen sker. (Justitsministeriet 2009 s.65)

I forlængelse af Kommissionens anbefalinger blev der for perioden 2010-2013 afsat 3 mio. kr. af satspuljemidlerne til at gennemføre et forskningsprojekt om rekruttering af børn og unge til kriminelle bander. Som en del af dette forskningsprojekt udkom i 2011 rapporten *Første led i fødekæden? En undersøgelse af børn og unge i kriminelle grupper* (Pedersen & Lindstad 2011). Fokus var de børn og unge, der bevæger sig i periferien af bandemiljøet, og som kan udgøre første led i fødekæden til de organiserede bander.

Nærværende rapport er en del af samme forskningsprojekt. Sigtet med denne del af forskningsprojektet er at undersøge karakteristika ved de personer, der har bevæget sig fra periferien og ind i selve rocker/bandemiljøet.

Allerede i 2009-2010 gennemførte Justitsministeriets Forskningskontor et forskningsprojekt om de personer, der indgår i rocker/bandemiljøet (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010). Forskningsprojektet, der er baseret på registerdata, belyser, hvorvidt særlige forhold – risikofaktorer – gør sig gældende for dem, der søger ind i rocker/bandemiljøet. Som forventet viste undersøgelsen, at de rocker/bandemedlemmer, der er registreret i Politiets Efterretningsdatabase (PED), adskiller sig markant fra den øvrige befolkning med hensyn til opvækst, familiebaggrund, uddannelse m.v. I forhold til andre og lige så belastede lovovertrædere adskiller de sig imidlertid kun lidt. Undersøgelsen kunne således ikke pege flere distinkte risikofaktorer i forhold til at indgå i et rocker/bandemiljø.

Som alle andre registerstudier er dette registerstudie imidlertid begrænset af, at ikke alle relevante oplysninger er registreret elektronisk og dermed tilgængelige for denne type forskning. Det er på denne baggrund, at nærværende undersøgelse er gennemført, idet der fra anden kilder er søgt supplerende oplysninger om rocker/bandemedlemmerne med henblik på yderligere at belyse spørgsmålet om eventuelle særlige risikofaktorer. Den kilde, der er anvendt i undersøgelsen, er informationer fra de personundersøgelser, der udarbejdes af kriminalforsorgen.

Da den ovennævnte registerbaserede undersøgelsen af mulige risikofaktorer med hensyn til involvering i rocker/bandemiljøet primært angår personernes voksne liv, er der i denne undersøgelse valgt at fokusere på opvækstforholdene. Det er således tænkeligt, at de lovovertrædere, der på et tidspunkt indgår i et rocker/bandemiljø, er karakteriseret ved særlige opvækstforhold, som kan være med til at forklare deres valg og handlinger. En sådan information er ikke bare af teoretisk værdi, men også af kriminalpræventiv værdi, idet den vil kunne muliggøre en tidlig indsats, der vil kunne mindske risikoen for involvering i kriminelle grupperinger.

Personundersøgelserne inkluderer ikke oplysninger om tidspunktet for involvering i rockerbandemiljøet, så ved alene at fokusere på forhold tidligt i personens liv, er der endvidere sikkerhed for, at undersøgelsen belyser forhold, der er indtruffet *inden* medlemskab af en kriminel gruppering. Mange personundersøgelser er gennemført, da lovovertræderen var ganske ung, og formodentlig længe inden involvering i et rocker/bandemiljø.

Opvæksten omfatter perioden fra fødsel til – så vidt muligt – afslutningen af 9.klasse, hvilket vil sige omkring 15-årsalderen. Denne afgrænsning er også gjort med henblik på at kunne inkludere oplysninger om grundskolen og dens forløb.

2. DATAMATERIALE OG METODE

Datamaterialet til brug for undersøgelsen stammer som nævnt fra den eneste centrale kilde til oplysning om lovovertræderes opvækst, nemlig de personundersøgelser, der udarbejdes af kriminalforsorgen.

Adgangen til personundersøgelserne er sket gennem Direktoratet for Kriminalforsorgens centrale og elektroniske *Klientsystem* samt gennem arkiver i de enkelte afdelinger under Kriminalforsorg i Frihed, der står for udarbejdelsen af personundersøgelserne.

2.1 Personundersøgelser

I vejledningen om udarbejdelsen af personundersøgelser fremgår formålet med undersøgelsen således:

Det er personundersøgelsens hovedformål at forsyne retten med de personlige og sociale oplysninger om klienten, som kan have betydning for fastsættelse af en straf eller anvendelse af anden retsfølge end straf (Justitsministeriet 2011 s. 6)

Dette formål indebærer, at personer, der sigtes for at overtræde straffeloven, og som kan forventes at modtage en betinget dom, tiltalefrafald eller retsfølger, der træder i stedet for straf, får foretaget en personundersøgelse, jf. retsplejelovens § 808. Desuden vil der som regel blive udarbejdet en personundersøgelse i sager om seksualkriminalitet, eller hvor der foreligger særlige situationer, f.eks.

drabssager eller udvisningssager eller sager, hvor en ung forventes idømt en ubetinget frihedsstraf (Justitsministeriet 2011).

Denne afgrænsning må antages at betyde, at langt de fleste af dem, der begår lidt alvorligere kriminalitet, vil få lavet en personundersøgelse. En typisk kriminel karriere vil således på et eller andet tidspunkt indebære muligheden for et tiltalefrafald eller en betinget dom.

I vejledningen vedrørende personundersøgelser specificeres det nærmere, hvilke personlige og sociale oplysninger der ønskes indhentet, og dermed hvordan personundersøgelsen skal være struktureret. Følgende hovedpunkter skal være omfattet af undersøgelsen:

1. Opvækst og familieforhold
 - a. Forældre
 - b. Søskende
 - c. Opvækst og forhold i hjemmet
 - d. Voksenslivsværelse/samlivsforhold
 - e. Fritidsanvendelse og omgangskreds
2. Boligforhold
3. Helbredsforhold
 - a. Fysisk helbredstilstand
 - b. Psykisk helbredstilstand
 - c. Alkoholforbrug
 - d. Misbrug af euforiserende stoffer
 - e. Afhængighed af spil og/eller andet
4. Uddannelse og erhvervsforhold
5. Økonomiske forhold
6. Fremtidsplaner
 - a. Fremtiden
 - b. Tilsyn og særvilkår
 - c. Undersøgerens indtryk
7. Dokumentation/udtalelser

Nogle personundersøgelser kan være mindre omfattende, idet de eksempelvis alene skal afklare, om den sigtede har et behandlingskrævende misbrug. Disse mindre personundersøgelser indgår ikke i datamaterialet til denne undersøgelse.

Personundersøgelser udarbejdes gerne på baggrund af 1-2 samtaler med den sigtede. Den typiske samtale, der ligger til grund for personundersøgelsen, varer omkring to timer. Der er ikke nøje fastlagte spørgsmål, men personundersøgelsen skal omhandle de ovenstående punkter, og det er op til undersøgeren at sikre, at forholdene bliver tilstrækkeligt belyst.

Det bemærkes, at sigtede ikke har pligt til at deltage i personundersøgelsen eller til at svare på de enkelte spørgsmål. Der er ikke kendskab til, i hvilket omfang personundersøgelser ikke gennemfø-

res, fordi den sigtede ikke ønsker at medvirke. Da det i mange situationer vil være til den sigtedes fordel at få foretaget en personundersøgelse, idet der på baggrund af denne kan åbnes mulighed for en mindre indgribende sanktion, må det dog antages, at langt de fleste vælger at deltage i undersøgelsen.

Ud over at tale med den sigtede kan personundersøgeren også indsamle ekstra oplysninger fra socialforvaltning, læge, arbejdsgiver, familiemedlemmer m.v. for at underbygge oplysningerne fra samtalen med den sigtede, jf. punkt 7 i ovenstående skematiske oversigt. Dette forudsætter samtykke fra den sigtede. Når den sigtede ikke giver tilladelse hertil vil det som regel fremgå af personundersøgelsen, som f.eks.:

Sigtede kan ikke give tilladelse til, at der indhentes udtalelse fra hverken skole, arbejdsgiver, familie eller venner. Sigtede giver udtryk for, at samtalen med ham er tilstrækkelig (PUS 349).

2.2 Udvalgelse af personer til undersøgelsen

Kriminalforsorgens Klientsystem indeholder ikke på samme måde som Politiets Efterretningsdatabase et særskilt register over rocker/bandemedlemmer, men de rocker/bandemedlemmer, der indgår i denne undersøgelse, er i første omgang udvalgt ved at gennemgå alle personer, der både har fået foretaget en personundersøgelse og har fået en såkaldt *sikkerhedsmarkering* i Klientsystemet. En sikkerhedsmarkering angiver, at der skal træffes særlige foranstaltninger i forbindelse med afsoning. Det kan handle om, at en person er undvigelsestruet, selvmordstruet, opfattes som særlig personfaglig eller kræver særlige foranstaltninger ved transport. Det kan endvidere dreje sig om oplysninger om relationer til bestemte personer, grupperinger eller kriminelle miljøer, hvilket kan medføre, at bestemte afsonere ikke kan være på samme afdeling. Det er denne oplysning, der angiver, hvorvidt en lovovertræder aktuelt er eller tidligere har været relateret til rocker/bandemiljøet, og hvori denne relation består. Det skal bemærkes, at kriminalforsorgens oplysninger om, hvorvidt en person er rocker- eller bandemedlem, ikke nødvendigvis svarer til oplysningerne i PED. Kriminalforsorgen kan således få mistanke om en tilknytning til miljøet og selv iværksætte en undersøgelse heraf, ligesom kriminalforsorgen kan vurdere, at politiets registrering af en afsoner som medlem af en kriminel gruppe ikke længere er relevant.

Denne første gennemgang af oplysningerne i Klientsystemet har omfattet 12.618 lovovertrædere. Gennemgangen angår indsættelser og er foretaget således, at det primært er de seneste indsættelser, der inkluderes. Af de 12.618 indsættelser viste det sig, at 1.172 havde både en personundersøgelse og en sikkerhedsmarkering. I 939 tilfælde angik sikkerhedsmarkeringen dog ikke forhold, der indikerer, at personen er eller har været en del af rocker/bandemiljøet. Yderligere viste det sig, at for 35 personers vedkommende var deres personundersøgelse enten ikke endelig færdiggjort eller kunne ikke fremskaffes. Tilbage er en gruppe på 198 tidligere eller nuværende rockere eller bandemedlemmer. Det er deres personundersøgelser, der indgår som grundlag for denne rapport.

123 eller knap to tredjedele af disse personer er tilknyttet *Hells Angels*, *Bandidos* eller *Outlaws*¹ eller deres respektive støttegrupper. Disse 123 lovovertrædere vil i det følgende blive omtalt som ”rockere”. De resterende 75 lovovertrædere er enten nuværende eller tidligere medlemmer af de kriminelle grupper, der primært er orienteret omkring et særligt (by/bolig-)område, og som ikke er tilknyttet nogen af de nævnte rockergrupperinger. Disse 75 vil i rapporten blive omtalt som ”bandemedlemmer”.

Med henblik på at vurdere, om særlige forhold gør sig gældende for de lovovertrædere, der indgår i rocker/bandemiljøet, er det nødvendigt at sammenligne med andre lovovertrædere, altså en *kontrolgruppe*.

Udvælgelsen til kontrolgruppen er foregået på samme måde som udvælgelsen af rocker/bandemedlemmer, således at der af de seneste indsættelser er udvalgt 228 personer, der er karakteriseret ved at være mænd, ved at have en personundersøgelse og ved ikke at være registreret som rocker/bandemedlem. Kønskriteriet skyldes, at der er ikke registreret kvindelige lovovertrædere med tilknytning til rocker/bandemiljøet. Af de 228 personer er ni frasorteret, da de på tidspunktet for første personundersøgelse var ældre end nogen i rocker/bandegruppen. Yderlige 13 personer er frasorteret på grund af ufærdige personundersøgelser. For at opnå det ønskede antal på 200 personer i kontrolgruppen er seks personer tilfældigt fjernet.

2.3 Data fra personundersøgelse

Samme person kan have fået udarbejdet mere end én personundersøgelse. For de 398 lovovertrædere, der indgår i undersøgelsen, foreligger der således i alt 547 personundersøgelser, hvoraf de 280 angår rocker/bandemedlemmerne.

Da udgangspunktet for denne undersøgelsen er opvækstforholdene, er det valgt at tage udgangspunkt i den først udarbejdede personundersøgelse, da den i særlig grad fokusere på personens tidligste år. I det omfang, der fremkommer nye relevante oplysninger i senere personundersøgelser, er disse dog medtaget.

Lidt over halvdelen af personerne i undersøgelsen har fået udarbejdet deres første personundersøgelse efter 2007, mens knap hver tiende har fået den inden 2001. Den ældste personundersøgelse er udarbejdet i 1976. Der er dog ikke forskel mellem rocker/bandemedlemmerne og kontrolgruppen med hensyn til tidspunktet for personundersøgelsen.

Det kan imidlertid konstateres, at strukturen i personundersøgelserne har ændret sig gennem tiden. Tidligere var personundersøgelserne opbygget efter en anden skabelon og i højere grad punktopstillet, ligesom de indeholdt information, som ikke i dag anses for relevant, såsom spørgsmålet om den

¹ Outlaws er ikke officielt tilstede med klubber i Danmark. De personer, der er omfattet af denne undersøgelse, er eller har været tilknyttet Outlaws i Sverige.

sigtede var konfirmeret eller havde søfartsbog. Sidenhen er personundersøgelserne blevet mere præget af fri tekst og dermed mulighed for flere oplysninger, fordi det er op til undersøgeren selv at medtage, hvad der skønnes relevant. Det betyder, at personundersøgelser fra de sidste ti år kan indeholde oplysninger, der ikke kan forventes at findes i personundersøgelser for 30 år siden og omvendt. Eftersom den tidsmæssige fordeling af personundersøgelserne er den samme for rocker/bandemedlemmerne som for kontrolgruppen, kan dette dog ikke antages at ville påvirke undersøgelsens resultater.

Rocker/bandemedlemmerne har i gennemsnit lidt yngre end kontrolgruppen ved tidspunktet for første personundersøgelse, nemlig 20 år og fire måneder mod 23 år og 11 måneder. Der er også lidt forskel mellem rockerne og bandemedlemmer, idet gennemsnitsalderen for rockerne er på 20 år og 10 måneder ved første personundersøgelse mod 19 år og seks måneder for bandemedlemmerne. Denne forskel må antages at afspejle forskelle i den kriminelle karriere, idet det kan betyde, at rocker/bandemedlemmerne har haft en tidligere kriminel debut og/eller tidligere har begået alvorligere kriminalitet.

2.4 Pålidelighed af data og bortfald

Det spørgsmål, der her skal drøftes, er, hvilke problemer der kan være forbundet med brug af oplysninger fra personundersøgelser i en undersøgelse. Hvor pålidelige er de oplysninger, der fremkommer af personundersøgelserne?

Louise Victoria Johansen har i en afhandling om netop personundersøgelser problematiseret tilbivelsen heraf. Hun påpeger, at allerede forud for selve samtalen danner undersøgeren sig et indtryk af den sigtede gennem anklageskrift, sagsmappe og en indledende telefonsamtale. Johansen peger videre på, at selve processen omkring udarbejdelsen af personundersøgelserne er præget af undersøgernes egne faglige og personlige forudsætninger, der kan variere fra undersøger til undersøger, og som ”medfører en tilfældighed i forhold til, hvilken faglig forståelse, der bliver lagt ind i samtalen” (Johansen 2012, s. 169). Dermed kan der blive forskel på, hvad undersøgeren fokuserer på som forklaring på den sigtedes situation, og på undersøgernes tolkninger af de oplysninger, der kommer for dagen i løbet af samtalen. Samtidig kan den sigtedes sociale sårbarhed og etniske baggrund influere på de spørgsmål, der stilles (ibid.).

Derudover kan der være problemer med at få indsamlet de ønskede oplysninger. Gennemlæsningen af personundersøgelserne har således vist, at dette i enkelte tilfælde har været vanskelig, f.eks. fordi den sigtede ikke har været motiveret for at deltage:

Sigtede synes ikke at være særlig interesseret i at medvirke ved gennemførelsen af personundersøgelsen, og han udtaler sig kun, og nogle gange modvilligt, om det, han bliver spurgt om. Personundersøgeren kan ikke opnå kontakt med sigtede, hverken på det formelle plan eller det emotionelle plan (PUS 2253).

Eller:

Sigtede giver ingen oplysninger om sine opvækstforhold [...] Er under hele samtalen stærkt afvisende over for undersøgeren, og det lykkes ikke at få vendt denne stemning. Han svarer stort set ikke på de stillede spørgsmål, og flere af oplysningerne kommer fra moderen (PUS 823).

Troværdigheden af de afgivne oplysninger kan heller ikke i alle tilfælde anses for at være høj. I nogle personundersøgelser ses bemærkninger om, at de informationer, den sigtede giver på nogle områder, ikke altid passer sammen med dem, han har givet på andre, eller at en manglende selvindsigt bevirker, at opfattelsen af egne problemer i hvert fald ikke stemmer overens med personundersøgerens:

Han svarede relevant på alle de stillede spørgsmål, og i det store og hele virkede han åben omkring sin fortid. Dog syntes han undertiden tilbøjelig til at fremstille sig selv og sin situation mere fordelagtig, end der reelt var dækning for; især fik undersøgeren en fornemmelse af, at sigtede underrapporterede, hvad angår hans aktuelle forbrug af hash (PUS 667).

Eller:

Sigtedes skolegang var karakteriseret af mange skoleskift og problemer, da sigtede havde svært ved at passe ind i de rammer skolesystemet havde. Sigtede nægter, at det skulle være relateret til hans opvækstmæssige betingelser (PUS 421).

Troværdigheden af de afgivne oplysninger kan også lide under problemer med at huske hændelser eller forløb. I en femtedel af personundersøgelserne har undersøgeren angivet, at den sigtede har haft svært ved at huske bestemte forhold. Det kan fremgå på følgende måde af personundersøgelsen:

Sigtede har fået problemer med hukommelsen og hans mor supplerer, hvor sigtede ikke selv kan huske tilbage. Sigtede og hans mor fortæller, at det begyndte efter, at han begyndte at tage stoffer (PUS 2035).

Eller:

Sigtede er påvirket af hash under samtalen, hvilket har en negativ indflydelse på samtaleens indhold, idet sigtede har svært ved at koncentrere sig, ligesom hans korttidshukommelse er dårlig (PUS 2125).

Troværdigheden af de oplysninger, der kommer frem i personundersøgelsen, synes dog at være noget, der optager personundersøgerne. Som en erfaren undersøger har forklaret, er det begrænset, i hvilken udstrækning sigtedes oplysninger om en god og tryk opvækst accepteres, hvis det modsiges af en række andre forhold. Desuden kan personundersøgeren søge at få oplysningerne verificeret gennem andre kilder. Et eksempel herpå er følgende:

Sigtede efterlader indtrykket af, at han vil glide af på spørgsmål vedr. f.eks. kriminalitet og stoffer. Der er ved samtalen ikke lagt pres på sigtede for at forholde sig mere til de ting, end han har villet [...] samtidig er sigtede dog indstillet på, at der kan indhentes supplerende oplysninger, og han giver uden betænkningstid sit samtykke til det, hvorved personundersøgelsen på relevant vis kan suppleres med øvrige oplysninger ud over hans egne. Der efterlades samlet et indtryk, der overordnet stemmer overens med de beskrivelser som fremgår af de indhentede oplysninger (PUS 99).

Samlet set er der ingen tvivl om, at personundersøgelserne kan indeholde fejloplysninger eller være mangelfulde. De er ikke udarbejdet på baggrund af en fuldstændig skarp skabelon med faste svarkategorier, definitioner m.v., ligesom oplysninger langt fra altid bekræftes ved brug af andre kilder end sigtede selv. Spørgsmålet er dog, om dette vil kunne påvirke resultaterne af denne undersøgelse, idet man som udgangspunkt må forvente, at fejl og mangler i personundersøgelserne vil være tilfældigt fordelt mellem de grupper, der sammenlignes.

Det kan naturligvis diskuteres, om i særlig grad rockere og bandemedlemmer i forbindelse med udarbejdelsen af personundersøgelsen har haft en interesse i at fremstille sig selv som bevidst handlende individer med overskud frem for som ofre for dårlige opvækstvilkår m.v., idet det førstnævnte image kan svare bedre til deres selvbillede. De samtaler og interview, der har været gennemført med personundersøgere, sagsbehandlere og andre professionelle med kendskab til personundersøgelser, bekræfter ikke en sådan hypotese. Det samme gælder selve personundersøgelserne, idet der ikke er tegn på, at personer fra disse grupperinger hyppigere end dem i kontrolgruppen er undvigende i deres svar, eller at der er flere anmærkninger om modstridende oplysninger i deres personundersøgelser. Dertil kommer, at personundersøgelsen i langt de fleste tilfælde må formodes at være udarbejdet inden, at sigtede blev rocker/bandemedlem. De meget få personer, der allerede i den første personundersøgelse er beskrevet som værende rocker/bandemedlemmer, ses heller ikke at have givet en særlig gloriøs fremstilling af deres opvækst og skolegang.

Ud over at forholde sig til pålideligheden af de oplysninger, der fremgår af personundersøgelserne, er det også relevant at diskutere, hvor repræsentativ gruppen af rockere og bandemedlemmer er. Ifølge den tidligere registerbaserede danske undersøgelse, har den overvejende andel af alle rocker/bandemedlemmer, der er registreret i PED, været idømt en ubetinget fængselsstraf (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010). Lige knap tre fjerdedele af de rockere og bandemedlemmer, der var

registrerede i PED i sommeren 2009, har således været idømt en ubetinget dom eller en foranstaltningsdom. På baggrund af udviklingen i en almen kriminel karriere kan det antages, at langt hovedparten af disse har fået udarbejdet en personundersøgelse på et tidspunkt inden den ubetingede dom. Samlet set betyder det, at undersøgelsen alene er repræsentativ for de rocker/bandemedlemmer, der har en lidt mere omfattende kriminel karriere.

2.5 Valg af variabler

På baggrund af personundersøgelserne er en række forhold blevet registreret og kodet med henblik på bearbejdning. Der er i nogen grad, men ikke alene, fokuseret på forhold, der er kendte risikofaktorer i forhold til kriminalitet (Clausen, Djurhuus & Kyvsgaard 2009; Jørgensen m.fl. 2012). Da denne undersøgelse vedrører spørgsmålet om, hvorvidt nogle opvækstforhold har en særlig betydning for risikoen for at blive involveret i kriminelle grupper og organiserede bander, og da dette spørgsmål generelt er relativt underbelyst, er det valgt at inkludere oplysninger fra personundersøgelserne mere bredt, idet det ikke på forhånd kan udelukkes, at det drejer sig om forhold, der er forbundet med en øget risiko for at indgå i sådanne kriminelle grupperinger. Undersøgelsen får dermed en eksplorativ karakter. Samtidig skal det understreges, at i og med de forskellige forhold, der indgår i undersøgelsen, er omtalt i personundersøgelserne, må det antages, at der har været en opfattelse af, at forholdene har en betydning for den situation, lovovertræderen befinder sig i.

Ved den indledende gennemgang af personundersøgelserne blev der opstillet flere variabler, end der endte med at komme med i analyserne. Det har således vist sig, at nogle forhold, som f.eks. fritidsinteresser under opvæksten, ikke systematisk omtales i personundersøgelserne. Det er valgt at ekskludere de variabler, hvor der er en klar formodning om, at der ikke konsekvent sker en omtale af de elementer herved, som kan antages at være af betydning for kriminalitetsrisikoen m.v. Der er endvidere valgt at ekskludere variabler, hvor det kan antages, at oplysningen er forbundet med stor usikkerhed, f.eks. opdragelsesmønstre, som i nogle personundersøgelser er belyst ved hjælp af eksterne udtalelser. Tilsvarende gælder oplysninger om sigtedes begavelse og/eller modenhed, som mange personundersøgere har omtalt under et punkt vedrørende ”Undersøgerens indtryk”. På baggrund af samtaler med medarbejdere fra kriminalforsorgen er der skabt tvivl om, hvorvidt den enkelte personundersøger er kvalificeret til at kunne vurdere disse forhold på en måde, som gør oplysningen brugbar i en videnskabelig rapport.

Undervejs i rapporten vil det blive diskuteret og givet eksempler på, hvad de enkelte variabler omhandler, og hvordan de er afgrænset.

2.6 Dataanalyse

Datamaterialet er primært analyseret ved hjælp af procentuelle fordelinger og beregninger af signifikans. Signifikansberegningen gør det mulig at vurdere sandsynligheden for, at de observerede forskelle er reelle eller tilfældige. Sandsynligheden er udtrykt ved en p-værdi, f.eks. $p=0,123$, hvil-

ket betyder, at der er 12,3 pct. sandsynlighed for, at den observerede forskel er et udslag af tilfældigheder.

Kravet til signifikans sættes almindeligvis i undersøgelser til 5 pct. Dette niveau anvendes også her. Det vil sige, at der er højst 5 pct. sandsynlighed for, at en observeret forskel ikke er reel, men beror på tilfældigheder. P-værdien skal altså være lig med eller under 0,050. I mange af sammenligningerne kan p-værdien være betydeligt lavere, nemlig på 0,000, altså en sandsynlighed for en tilfældig sammenhæng, der er mindre end 0,1 pct. P-værdien er angivet som note til de enkelte tabeller. Det nævnes endvidere i teksten, om der er tale om en statistisk signifikant sammenhæng eller forskel.

Analyserne relaterer sig til tre kategorier af lovovertrædere:

- Rockere
- Bandemedlemmer
- Kontrolgruppen

Alle analyser vil inkludere rockere og bandemedlemmer som samlet kategori i forhold til kontrolgruppen og vil desuden omfatte en sammenligning mellem alene rockere og bandemedlemmer.

Analyserne, der er gennemført ved hjælp af SPSS Statistic version 19, angår således i første omgang en sammenligning mellem disse kategorier, mens regressionsanalyser gennemføres senere i rapporten. Modsat de simple sammenligninger kan regressionerne sige noget om, hvad der har betydning for eller er relateret til, at personerne indgår i (eller har indgået i) rocker- og bandegrupper, når der tages højde for eller kontrolleres for andre forhold.

Tabel 2.1 Andelen af personer med dansk baggrund blandt rocker/bandemedlemmer og i kontrolgruppen (pct.)

	Dansk baggrund	Ikke-dansk baggrund	I alt
Rockere	94 %	6 %	100 %
Bandemedlemmer	13 %	87 %	100 %
Rocker/bandegruppen	64 %	36 %	100 %
Kontrolgruppen	81 %	20 %	100 %
I alt (pct.)	72 %	28 %	100 %
I alt (N)	287	111	398

P=0,000 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,000 (rockere og bandemedlemmer).

Det har vist sig, jf. tabel 2.1, at fordelingen vedrørende etnisk herkomst er meget forskellig i de sammenlignede grupper. Mens 94 pct. af rockerne har dansk baggrund, drejer det sig om kun 13 pct. af bandemedlemmerne – en fordeling der i øvrigt stemmer godt overens med oplysningerne fra de af PED registrerede rocker/bandemedlemmer (sommeren 2009), hvor andelen af personer med

dansk oprindelse udgjorde 97 pct. af rockergrupperingerne og 17 pct. af bandegrupperingerne (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010).

Det fremgår videre af tabellen, at mens det samlet set er 64 pct. af rocker/bandedlemmerne, som har dansk baggrund, er denne andel noget større blandt lovovertræderne i kontrolgruppen, nemlig på 81 pct.

Denne skævhed mellem rocker/bandedlemmer og kontrolgruppen bliver relevant i forhold til en opvækstundersøgelse, fordi der – som det er fremgået af den tidligere registerbaserede, danske undersøgelse (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010), og som det også vil fremgå af det følgende – er nogle forskelle mellem at være opvokset i en familie med dansk baggrund og være opvokset i en familie med ikke-dansk baggrund; f.eks. forhold som omfanget af skilsmisser i familien og misbrug af alkohol.

Som følge heraf vil samtlige analyser, der relaterer sig til en sammenligning mellem gruppen af rocker/bandedlemmer og kontrolgruppen, være baseret på vægtede data, således at sammenligningerne angår grupper med en ensartet fordeling efter etniske baggrund. Sammenligninger mellem alene rockere og bandedlemmer vil derimod ikke være vægtet.

3. HELBREDS- OG ADFÆRDSPROBLEMER UNDER OPVÆKSTEN

De oplysninger om forskellige personlige problemer under opvæksten, som personundersøgelsen kan indeholde, er her kategoriseret efter, om det drejer sig om alvorlige fysiske lidelser, om psykiske lidelser eller om forhold, der angår temperament og adfærdsproblemer.

3.1 Fysiske lidelser under opvæksten

Alvorlige fysiske lidelser under opvæksten kan afskære eller bremse et barn fra deltagelse i fritidslivet på lige fod med kammeraterne. I værste fald kan det føre til social isolation og til, at barnet eller den unge ikke får udviklet sine sociale kompetencer.

Mens fysiske lidelser under opvæksten i nogle studier har vist sig at være en risikofaktor i forhold til at begå kriminalitet, er der ikke enighed om, hvorvidt det har betydning i forhold til bandedlemskab. Malcolm Klein og Cheryl Maxson (2006) finder, at alvorlig sygdom i nogle undersøgelser har vist at være forbundet med øget risiko for gadebandedlemskab, men andre mener, at denne sammenhæng ikke er tilstrækkeligt dokumenteret (Howell 2012).

Det skal understreges, at når der her og i det følgende refereres til amerikanske og andre internationale undersøgelser vil disse angå gadebander og ikke organiserede kriminelle grupperinger som rockere og lignende. Gadebander vedrører yngre personer, som typisk er mindre involveret i kriminalitet, og hvis kriminalitet har en mindre organiseret form. Det er grupperinger, som i en anden

danske undersøgelser er omtalt som 'unge i kriminelle grupper' (Pedersen & Lindstad 2011). Det indebærer, at der ikke uden videre kan sluttes, at det, der har betydning for deltagelse i gadebander, også har betydning for deltagelse i organiserede kriminelle grupperinger.

Alvorlige fysiske lidelser kan også være forårsaget af en vild og risikosøgende adfærd, som har ført til ulykker og muligvis fysiske handicaps. En sådan adfærd afspejler lav selvkontrol, som i vældig mange studier er påvist at være forbundet med en øget kriminalitetsrisiko (se først og fremmest Gottfredson & Hirschi 1990). Den tidligere omtalte danske registerbaserede undersøgelser viste, at skadestuebesøg som følge af trafikulykker forekommer hyppigere blandt de rocker/banderegistrede end blandt andre kriminelle og meget hyppigere end i den øvrige befolkning (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010), hvilket naturligvis ikke nødvendigvis alene skyldes lav selvkontrol, men også kan være betinget af den øgede risiko for trafikulykker, som interessen for motorcykler medfører.

Personundersøgelserne indeholder som regel oplysninger om den sigtedes aktuelle helbred, og ofte er konklusionen, at de har "et godt helbred", og at de "aldrig har fejlet noget alvorligt". Der findes dog undtagelser.

I alt 56 af de 398 undersøgte lovovertrædere – dvs. 14 pct. – har ifølge personundersøgelsen haft kroniske eller langvarige sygdomme, fysiske handicap eller været udsat for alvorlige ulykker under opvæksten, jf. tabel 3.1 nedenfor. Det drejer sig om mange forskellige former for somatiske sygdomme og lidelser, som på grund af små tal ikke er muligt at underopdele.

I nogle personundersøgelser er der omtalt problemer, der kan være forårsaget af en risikosøgende adfærd. En af lovovertræderne har f.eks. mistet sine fingre efter, at han som dreng legede med fyrværkeri, mens en anden har haft problemer med en forkert sammenvokset arm, der brækkede under opvæksten. Et tredje eksempel er følgende:

Om sine helbredsmæssige forhold fortæller han, at han omkring 1. klasse lå på hospitalet i 1 års tid med kraniebrud, da han var væltet af sin cykel (PUS 2106).

Som det fremgår af tabel 3.1, er fordelingen af fysiske lidelser dog stort set den samme blandt rocker- og bandemedlemmer som i kontrolgruppen, og dette forhold kan dermed ikke antages at være relateret til risikoen for deltagelse i kriminelle grupperinger.

3.2 Psykiske lidelser under opvæksten

Med hensyn til psykiske lidelser har der i forskningslitteraturen især været fokuseret på sammenhængen mellem ADHD og kriminalitet (Jørgensen m.fl. 2012). Det skal ses i forlængelse af, at ADHD er karakteriseret ved blandt andet hyperaktivitet, som også hyppigt er en faktor ved måling af lav selvkontrol (se f.eks. Farrington 2001). En nyere dansk undersøgelse har også påpeget, at børn med ADHD-symptomer har en forhøjet risiko for kriminalitet (Christoffersen m.fl. 2011). I øvrigt synes det usikkert, om psykiske lidelser kan betragtes som en risikofaktor (Jørgensen m.fl.

2012). Når der i en dansk undersøgelse af 100 varetægtsfængslede 15-17årige er påvist, at 69 pct. af dem har en psykiatrisk lidelse (Gosden 2004), skal det antagelig ses i lyset af, at også stofmisbrug betragtes som en psykiatrisk lidelse, og at 41 pct. af de unge blev registreret som stofmisbrugere.

Den danske registerbaserede undersøgelse af organiserede kriminelle grupperinger viser, at de lov-overtrædere, der har været i psykiatrisk behandling – primært som voksne – har en mindsket sandsynlighed for at blive rocker/banderekrutteret (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010). I rapporten påpeges det dog, at det er vanskeligt at vurdere den reelle betydning af dette resultat, da forskelle i tilbøjeligheden til at opsøge det psykiatriske system vil influere herpå, hvorfor resultatet ikke nødvendigvis afspejler reelle forskelle i psykiske lidelser mellem grupperne.

Af de 398 personer i undersøgelsen er der for de 46 omtalt alvorlige psykiske lidelser under opvæksten. Seks personer har forsøgt selvmord en eller flere gange.

Sigtede fik det psykisk dårligt. Han blev indesluttet og hørte stemmer, og 13 år gammel blev han indlagt på børnepsykiatrisk afdeling. Han var i behandling ca. ½ år... Han var ca. 1 år i medicinsk behandling... I udskrivningsbrev fra børnepsykiatrisk afdeling fremgår det bl.a., at sigtede har været følelsesmæssigt så belastet, at dette har været baggrund for de psykotiske symptomer (PUS 2087).

Depression er en af de lidelser, der flere gange er blevet beskrevet i personundersøgelserne:

Sigtede oplyser, at han siden 14-års alderen har haft depressive symptomer med manglende lyst og energi, manglende appetit, selvforringende tanker, tendens til at isolere sig samt koncentrations- og hukommelsesbesvær (PUS2021).

Den hyppigst forekommende lidelse er dog ADHD, idet i alt 34 personer har angivet at have lidt af ADHD, DAMP eller har døjet med ADHD-symptomer som hyperaktivitet.

I [årstal] fik han hos psykiater konstateret symptomer forenelige med ADHD-problematikker og fik ordineret medicin i relation hertil (PUS 297).

Det skal understreges, at personer alene er registreret som lidende af ADHD (eller tilsvarende), såfremt der har foreligget en diagnose. I en del tilfælde har de undersøgte selv udtrykt mistanke om, at de har eller har haft ADHD, men da dette ikke er verificeret, er det ikke registreret:

... sigtede fortæller, at han har svært ved at sidde stille og i øvrigt koncentrere sig. Han tænker på, om han har ADHD. Han fortæller, at han aldrig er blevet udredt – dette begrundes med de lange ventetider. Han kan ikke huske at komme til de aftalte tider, når der går så lang tid. Men han vil gerne udredes herfor [...] Har efter personundersøgerens opfattelse et stort behov for at få afklaret, hvorvidt han har ADHD (PUS 2168).

Som det fremgår af tabel 3.1 er der heller ikke signifikant forskel på rocker/bandemedlemmerne og kontrolgruppen med hensyn til forekomsten af psykiske lidelser under opvæksten, idet det drejer sig om henholdsvis 12 og 11 pct.²

Tabel 3.1 Personer med fysiske og psykiske lidelser under opvæksten fordelt efter kategori (pct.)

	Fysiske sygdomme m.v. under opvæksten*	Alvorlige psykiske lidelser under opvæksten**
Rockere	17 %	16 %
Bandemedlemmer	16 %	5 %
Rocker/bandegruppen	17 %	12 %
Kontrolgruppen	12 %	11 %
I alt (pct.)	14 %	12 %
I alt (N)	56	46

*P=0,138 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,844 (rockere og bandemedlemmer).

**P=0,726 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,022 (rockere og bandemedlemmer).

Det fremgår imidlertid også af tabellen, at det er en mindre andel af bandemedlemmerne end af rockerne, der har haft psykiske lidelser – 5 mod 16 pct. Hvorvidt denne forskel er reel, eller om den beror på, at de mange lovovertrædere med fremmed etnisk baggrund i banderne er mindre tilbøjelige til at rapportere om denne type vanskeligheder og/eller sjældnere er blevet diagnosticeret, er uvist. Forskellen kan også tænkes at skyldes, at nogle af bandemedlemmerne først er indvandret i høj alder og ikke i deres hjemland fået konstateret eventuelle psykiske lidelser, ligesom det kan tænkes at skyldes en større tilbøjelighed til – fra dansk side – at kulturalisere eller etnificere psykiske problemer hos indvandrere og efterkommere. Det indebærer, at alle problemer forklares og forstås ud fra personernes kulturelle og etniske baggrund, hvilket skaber blindhed for, at problemerne reelt kan bunde i helt andre forhold.

3.3 Temperamentsproblemer under opvæksten

Længe inden selvkontrol og ADHD blev kriminologiske forskningsemner, har der været gennemført omfattende forskning af sammenhængen mellem aggressiv adfærd i barndommen i forhold til forudsigelse af kriminalitet (se bl.a. Loeber 1987, Farrington 1992). Denne forskning viser typisk, at der er en sådan sammenhæng. Klein og Maxon (2006) har endvidere fremhævet, at aggressiv og udadreagerende adfærd er en risikofaktor i forhold til medlemskab af gadebander. I en dansk undersøgelse viser det sig, at unge i kriminelle grupper – svarende til gadebander – i højere grad end andre unge har lav selvkontrol, dog er andelen med lav selvkontrol ikke er signifikant større end hos jævnaldrende, der har begået alvorlig kriminalitet (Pedersen & Lindstad 2011). Der kan imidlertid være en forventning om, at aggressiv adfærd og temperamentsproblemer i højere grad vil gøre sig

² Det er undersøgt, om der for underkategorier af psykiske lidelser viser sig at være en forskel, men der fremkommer ingen klare tendenser.

gældende for rocker/bandedmedlemmer end for andre lovovertrædere, da disse i højere grad begår voldelig kriminalitet (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010).

Personundersøgelserne indeholder ofte oplysninger om den sigtedes temperament under opvæksten, om vedkommende har haft vanskeligheder med at styre sit temperament eller på et tidligt tidspunkt været aggressiv og optrådt hidsigt. Det må anses, at denne information kan anvendes som indikation for aggressiv adfærd.

Fra 10-11 års alderen er der en del episoder i hjemmet, hvor sigtede havde svært ved at styre sit temperament, mens han i skolen i højere grad agerede klassens klovn. Grundlæggende letantændelig i pressede situationer, som kunne munde ud i voldsepisoder primært rettet mod moderen og stedfaderen, men aldrig direkte mod de andre søskende. (PUS 297).

Det skal understreges, at der ikke blot er tale om, at der er smækket med døren og råbt højt, som de fleste teenagere på et tidspunkt gør, men i personundersøgelserne er der beskrivelser af en lang række konflikter i hjemmet, i skolen eller med kammeraterne.

Der opstod ofte diskussioner, som resulterede i voldsomme vredesudbrud og endte med at han slog, sparkede, kastede med ting og var truende (PUS 636).

Sigtede er gennem opvæksten et problembarn med problemadfærd. Han er vild og ikke til at styre. Han gør, hvad der passer ham, og vil ikke høre efter de voksne og får diagnosen Borderline. Som 11-årig anbringes han på opholdsstedet [sted]. Han laver ballade sammen med de andre rødder, der bor på stedet, både fordi han keder sig, men også af spænding. Han er hidsig og voldelig og bliver smidt ud efter et halvt år (PUS 936).

Konflikterne er i visse tilfælde endt i raseri, slagsmål eller hærværk, og de kan være udløst af banale ting eller mindre provokationer. Det er beskrivelser af børn og unge, der er løbet ind i problemer, fordi de ikke har kunnet håndtere deres vrede og frustrationer, og som har forsøgt at løse tingene ved at slå eller ødelægge i raseri. Nogle har reageret ved at forlade hjemmet eller skolen i vrede, og hverken forældre eller lærere har formået at holde dem tilbage.

Sigtede har altid været meget voldsom og udadreagerende, og i 2. klasse kom han på en specialskole for særligt aggressive elever. [...] Som 13-årig blev sigtede indlagt på lukket psykiatrisk afdeling som følge af sin aggressive adfærd både i skole og hjem, og herefter kom han på en særlig kostskole for aggressive elever (PUS 2220).

Som det fremgår af tabel 3.2, er det for 27 pct. af lovovertræderne i undersøgelsen angivet, at de har udvist aggressiv adfærd eller haft vanskeligheder ved at styre deres temperament under opvæksten.

Som det videre fremgår, er aggressiv adfærd og temperamentsproblemer ikke signifikant mere udbredt blandt rocker/bandemedlemmer (30 pct.) end i kontrolgruppen (24 pct.). En sammenligning alene mellem rockere og bandemedlemmer viser ligeledes ikke en signifikant forskel.

Tabel 3.2 Personer der under opvæksten har handlet aggressivt og/eller har haft vanskeligt med styre temperamentet fordelt efter kategori (pct.)

	Ingen problemer med at styre temperament	Problemer med at styre temperament	I alt
Rockere	68 %	33 %	100 %
Bandemedlemmer	75 %	25 %	100 %
Rocker/bandegruppen	70 %	30 %	100 %
Kontrolgruppen	74 %	24 %	100 %
I alt (pct.)	72 %	27 %	100 %
I alt (N)	291	107	398

P=0,192 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,283 (rockere og bandemedlemmer).

4. FORHOLD I OG OMKRING HJEMMET

Både i danske og udenlandske undersøgelser af såvel selvrapporteret kriminalitet som registreret kriminalitet ses en sammenhæng mellem kriminalitet og den unges familieforhold under opvæksten (Clausen, Djurhuus & Kyvsgaard 2009). Generelt kendetegner ringere og vanskeligere opvækstforhold i højere grad dem, der kommer i konflikt mod loven, sammenlignet med resten af befolkningen. I den danske registerbaserede undersøgelse af rockere og bandemedlemmer er der også påvist nogle forskelle mellem rockere/bandemedlemmer og øvrige kriminelle med hensyn til opvæksten, jf. det følgende (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010). Spørgsmålet er, om de yderligere oplysninger om opvækstforholdene, som denne undersøgelse bidrager med, vil kunne pege på andre forhold, der differentierer mellem de lovovertrædere, der rekrutteres til bander, og dem, der ikke gør det.

4.1 Opvækst i storby, provinsby eller på landet

Det er relevant at vide, hvilket område lovovertræderen er vokset op i, da adgangen til kriminelle miljøer er anderledes i storbyer end på landet. Forskelle vedrørende typen af det boligområde, lovovertræderne er vokset op i og dannede deres første sociale netværk med jævnaldrende i, kan tænkes at have en betydning for, om de som ældre lovovertrædere involveres i kriminelle miljøer eller ej.

Amerikansk forskning vedrørende de mindre organiserede kriminelle bander – gadebanderne – tyder til en vis grad på, at negative lokalmiljøer og nabolag med kriminalitet og narkotika øger risikoen for bandemedlemskab (Howell 2012). Desuden er de fleste gadebander i USA lokale fænomener,

dvs. at medlemmerne er opvokset i det samme område, hvor de senere bliver bandemedlemmer (Klein & Maxon 2006). Tilsvarende er vist i en dansk undersøgelse af gadebander/unge i kriminelle grupper (Pedersen & Lindstad 2011).

Den danske registerbaserede undersøgelse af rocker/bandemedlemskab viser, at de registrerede rockere og bandemedlemmer i højere grad end andre kriminelle bor i etageejendomme og andre flerfamilieboliger ved det 15. år. I undersøgelsen indgår der ikke oplysninger om urbaniseringsgrad, men den nævnte forskel tolkes i retning af, at flere af de rocker/banderegistrerede har boet i storbyer ved det 15. år (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010).

På baggrund af personundersøgelserne har det i stort set alle tilfælde været muligt at få oplyst, hvor opvæksten geografisk har fundet sted. Oplysningerne om opvækstområde er opdelt i: Storby, provinsby og landsby/landet, hvor storby indbefatter Storkøbenhavn, Århus, Odense og Aalborg; dvs. byer med mere end 100.000 indbyggere. Provinsby indbefatter byer med 5-100.000 indbyggere, mens byer på mindre end 5.000 angives som landet/landsby.

Der er for manges vedkommende sket flytninger under opvæksten, hvilket kan indebære, at personen er flyttet fra f.eks. en storby til en provinsby. I sådanne tilfælde er der kategoriseret efter, hvor opvæksten hovedsagligt er foregået, dvs. den dominerende del af opvækstperioden. I de få tilfælde, hvor opvæksten er foregået lige langt tid i to af kategorierne, er det den seneste, der er registreret.

Den største andel af lovovertræderne – 46 pct. – er opvokset i en storby, mens en lidt mindre andel på 38 pct. er opvokset i en provinsby og de resterende 17 pct. på landet eller i en mindre provinsby, jf. tabel 4.1.

Der er imidlertid betydelige forskelle mellem både rocker/bandemedlemmer på den ene siden og kontrolgruppen på den anden og mellem alene rockere og bandemedlemmer. Som det ses af tabellen, er det en betragtelig større andel af rocker/bandemedlemmerne end af kontrolgruppen, som er opvokset i en storby – henholdsvis 59 og 37 pct. Og videre er det en meget større andel af bandemedlemmerne end af rockerne, som er opvokset i en storby – 82 og 44 pct.

Tabel 4.1 Dominerende opvækstområde blandt rocker/bandemedlemmer og i kontrolgruppen (pct.).

	Storby	Provinsby	Landet /mindre provinsby	I alt
Rockere	44 %	39 %	17 %	100 %
Bandemedlemmer	82 %	16 %	1 %	100 %
Rocker/bandegruppen	59 %	30 %	11 %	100 %
Kontrolgruppen	37 %	43 %	20 %	100 %
I alt (pct.)	46 %	38 %	17 %	100 %
I alt (N)	183	141	60	384

P=0,000 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,000 (rockere og bandemedlemmer)

Mens sidstnævnte forskel i hvert fald langt hen ad vejen kan forklares med den forskellige etniske sammensætning af rocker- og bandegrupperinger, idet personer af fremmed etnisk baggrund meget hyppigere bor i storbyer, end personer af dansk oprindelse gør, jf. bilagstabel 1, så kan førstnævnte forskel – som følge af de vægtede data – ikke forklares hermed. I lighed med de andre danske undersøgelser tyder denne undersøgelse altså også på, at nærheden til kriminelle grupperinger under opvæksten kan have en betydning for, om man som voksen kriminel involveres i disse miljøer eller ej.

4.2 Dominerende familiekonstellation under opvæksten

Almindeligvis findes der en sammenhæng mellem kriminalitet og familiekonstellationen, idet børn og unge, der er opvokset med begge biologiske forældre, har mindre kriminalitetsrisiko end børn, der ikke er det (Kyvsgaard 1992). Den danske registerbaserede undersøgelse af rocker/bandemedlemskab påviser dog ikke forskel mellem de rocker/banderegistrerede og øvrige kriminelle med hensyn til, om de ved det 15. år bor sammen med deres mor og far eller indgår i en anden familiekonstellation (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010).

Spørgsmålet om, hvem lovovertrederne hovedsageligt har boet sammen med under opvæksten, er belyst i tabel 4.2. Opvækst hos begge forældre har været den mest udbredte familiekonstellation under opvæksten for flertallet af lovovertrederne. Videre ses, at omkring en femtedel er opvokset op med en enlig forsørger, og en tilsvarende andel er vokset op med en af de biologiske forældre samt en stedforælder. Kun en lille andel er vokset i andre typer familiekonstellationer, f.eks. hos bedsteforældre.

Tabel 4.2 Dominerende familiekonstellation under opvæksten blandt rocker/bandemedlemmer og i kontrolgruppen (pct.).

	Hos begge forældre	Moderen eller faderen alene	Med sted- forældre	Anden fami- liekonstella- tion	I alt
Rockere	44 %	24 %	24 %	9 %	100 %
Bandemedlemmer	69 %	21 %	8 %	1 %	100 %
Rocker/bandegruppen	54 %	23 %	18 %	6 %	100 %
Kontrolgruppen	64 %	16 %	17 %	3 %	100 %
I alt (pct.)	59 %	19 %	18 %	5 %	100 %
I alt (N)	234	77	70	18	399

$P=0,100$ (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) / $P=0,001$ (rockere og bandemedlemmer)

Som det ligeledes fremgår af tabellen, er der ikke signifikant forskel mellem rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen med hensyn til denne fordeling af dominerende familiekonstellation under opvæksten. Hvis man udelukkende ser på andelen, der er opvokset med begge forældre, i

forhold til alle øvrige konstellationer, er der imidlertid en signifikant forskel, idet markant færre af rocker/bande-medlemmerne end af dem i kontrolgruppen er vokset op med begge forældre ($p=0,000$). Det kan således tyde på, at mangel på stabilitet i hjemmet, kan have en betydning for risikoen for at blive medlem af rocker/bandemiljøet.

For bandemedlemmernes vedkommende er 69 pct. vokset op med begge forældre, hvilket er en langt højere andel end af rockerne (44 pct.), der især i højere grad er vokset med en af forældrene og en stedforælder. Disse forskelle mellem rockere og bandemedlemmer hænger givetvis sammen med den etniske baggrund, hvor bandemedlemmerne har en overvægt af lovovertrædere med ikke-dansk baggrund. Af samtlige undersøgte lovovertrædere af fremmed herkomst er således for 75 pct. vokset op hos begge forældre, mens det kun gælder 51 pct. af lovovertræderne med dansk baggrund (se bilagstabel 2).

4.3 Skift i familiekonstellationer

Meget tyder på, at det ikke alene er spørgsmålet om, hvorvidt man er opvokset med begge forældre, der har en betydning for kriminalitetsrisikoen, men også omfanget af skift mellem forskellige opdragerkonstellationer – biologiske forældre, enlige forældre, stedforældre osv. – har en betydning. I en dansk registerbaseret undersøgelse vedrørende især skolegangens betydning for kriminalitet ses således en tydelig sammenhæng mellem antallet af familiekonstellationer, barnet har oplevet under opvæksten, og risikoen for senere kriminalitet (Stevens 2006).

Spørgsmålet om konstellationsskift er også undersøgt i den danske registerbaserede undersøgelse af rocker/bandemedlemmer, men dog alene fra barnets 10. til 15 år. Undersøgelsen peger på, at der ikke er nogen markant forskel i antallet af forskellige familie konstellationer mellem de rocker/banderegistrerede og en kriminel kontrolgruppe, men at der mellem rockergrupperinger og bandegrupperinger var en tydelig tendens til, at flere fra bandegrupperingerne end fra rockergrupperingerne ikke havde oplevet konstellationsskift fra det 10. til det 15. år (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010).

Antallet af konstellationsskift er også belyst i denne undersøgelse, idet det har været muligt at få informationer ikke alene fra det 10. til det 15. år, men under hele opvæksten. Her er valgt at fokusere på, hvorvidt der overhovedet har været et skift i familiekonstellation eller ej, idet de indledende analyser har peget på, at det er på det punkt, der er forskel mellem rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen. I øvrigt er det i nogle tilfælde forbundet med en vis usikkerhed med at få sikre oplysninger om antallet af skift, idet der kan have været så mange forskellige – typisk stedfædre – under opvæksten, at det præcise antal konstellationsskift ikke er angivet.

Moderen var stadig meget alkoholiseret med store problemer og mange skiftende kærester, hvilket efterlod børnene uden fast holdepunkt og med stor mangel på omsorg og kærlighed. (PUS 2246).

For lidt over halvdelen af lovovertræderne er der i personundersøgelsen angivet, at der under opvæksten har været et eller flere konstellationsskift, jf. tabel 4.3.³

Som det fremgår af tabellen, er det flere af rocker/bandemedlemmer end af lovovertræderne i kontrolgruppen, som har oplevet konstellationsskift under opvæksten. Dette er ikke helt uventet på baggrund af ovennævnte resultat om, at en mindre andel af rocker/bandemedlemmerne end af lovovertræderne i kontrolgruppen er opvokset med begge forældre. Det underbygger endvidere antagelsen om, at mangel på stabilitet i hjemmet, kan have en betydning for risikoen for at blive medlem af rocker/bandemiljøet.

Tabel 4.3 Antal konstellationsskift under opvæksten blandt rocker/bandemedlemmer og i kontrolgruppen (pct.)

	Intet konstellationsskift	Et eller flere konstellationsskift	I alt
Rockere	30 %	70 %	100 %
Bandemedlemmer	61 %	39 %	100 %
Rocker/bandegruppen	42 %	58 %	100 %
Kontrolgruppen	54 %	46 %	100 %
I alt (pct.)	48 %	52 %	100 %
I alt (N)	191	207	398

P=0,016 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,000 (rockere og bandemedlemmer)

Ses der udelukkende på rockere over for bandemedlemmer, er forskellene endnu tydeligere. For rockernes vedkommende har godt to tredjedele oplevet et eller flere konstellationsskift under opvæksten, mens det for bandemedlemmerne drejer sig om knapt 40 pct. Også dette er imidlertid forbundet med den høje andel af bandemedlemmer med ikke-dansk baggrund, idet hyppigheden af konstellationsskift er signifikant større blandt lovovertrædere med dansk baggrund end blandt dem med fremmed etnisk baggrund (se bilagstabel 3).

4.4 Fravær af forældre

Gennemgangen af personundersøgelser har vist, at nogle lovovertrædere slet ikke eller stort set ikke har haft kontakt med en af forældrene eller begge forældre under opvæksten, f.eks.:

Faderen havde et alkoholproblem og moderen forlod ham, da sigtede var 3 måneder gammel. Sigtede opsøgte fader for fem år siden [da sigtede er 22 år],

³ Det bemærkes, at anbringelser uden for hjemmet ikke regnes som et konstellationsskift. Det bemærkes videre, at når andelen med konstellationsskift er større end andelen, der er opvokset med begge forældre, jf. tabel 4.2, så hænger det sammen med, at tabel 4.2 angår den *dominerende* familiekonstellation, hvorfor der i en kortere periode kan have været en anden konstellation.

hvor faderen fortsat havde et alkoholproblem. Sigtede har ikke siden haft kontakt til faderen (PUS 1058).

Der er ikke kendskab til forskning, der specifikt belyser dette problem i relation til kriminalitetsrisikoen, men det må antages, manglende kontakt med forældrene i hvert fald i nogle tilfælde vil kunne skabe vanskeligheder for barnet, og at dette også vil kunne have betydning for kriminalitetsrisikoen.

Det er kun en meget lille andel af lovovertrædere, der ikke haft kontakt til moderen under opvæksten (4 pct.), mens en væsentligt større andel ikke har haft kontakt til faderen (18 pct.).⁴ Der er ikke forskel mellem rocker/bandegruppen og kontrolgruppen med hensyn til denne andel, jf. tabel 4.4, så manglende kontakt med forældrene synes ikke at være relateret til risikoen for at indgå i kriminelle grupperinger.

Tabel 4.4 Andelen af rocker/bandemedlemmer og af kontrolgruppen, der ikke har haft kontakt til forældre under opvæksten (pct.)

Der har ikke været kontakt med faderen	
Rockere	25 %
Bandemedlemmer	8 %
Rocker/bandegruppen	19 %
Kontrolgruppen	18 %
I alt (pct.)	18 %
I alt (N)	73

P=0,859 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,003 (rockere og bandemedlemmer)

Der er derimod en betydelig og signifikant forskel mellem rockerne og bandemedlemmerne med hensyn til manglende kontakt til faderen under opvæksten (25 pct. versus 8 pct.). Det skal ses i sammenhæng med, at relativt færre af rockere er vokset op med begge forældre, jf. tabel 4.2., samt det forhold, at relativt flere lovovertrædere med dansk baggrund er opvokset uden kontakt til en far, jf. bilagstabel 4.

4.5 Vold i hjemmet

Ikke overraskende udgør direkte omsorgssvigt eller misrøgt en risikofaktor i forhold til at begå kriminalitet. I en dansk registerbaseret undersøgelse påvises det, at hvis der forekommer vold blandt forældrene, eller barnet selv udsættes for vold eller omsorgssvigt, er der en forhøjet risiko for, at barnet senere begår vold (Christoffersen m.fl. 2007). Da voldsforbrydelser udgør et centralt element

⁴ Det kan tilføjes, at for 2 pct. af lovovertræderne er moderen død under opvæksten, mens 6 pct. har mistet deres far. Der er i så henseende ikke tegn på forskel mellem rocker/bandemedlemmerne og kontrolgruppen, hvilket stemmer overens med den registerbaserede danske undersøgelse (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010).

af den kriminalitet, der forbindes med rocker/bandemiljøet (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010), kan det være af særlig interesse at se nærmere på, hvorvidt der er en sammenhæng mellem vold i hjemmet under opvæksten og rocker/bandemedlemskab.

Den vold, der er omtalt i personundersøgelserne, kan være begået af familiemedlemmer, men også af andre, der er kommet i hjemmet. Volden kan være opfattet meget forskelligt, som f.eks. led i opdragelsen, eller mere direkte som vold:

Da sigtede var 4 år, var han i 9 mdr. i pleje hos sin mormor og dennes samlever. Baggrunden var massivt alkoholmisbrug fra moderens side. Denne periode erindrer sigtede som meget ubehagelig, da han ofte blev tævet af mormoderens samlever (PUS 219).

Volden har ikke i alle tilfælde været rettet mod den sigtede, men kan også have foregået mellem eksempelvis forældre eller søskende:

Der var efter det oplyste ikke decideret vold mod børnene; mens forældrenes samliv var præget af skænderier, druk og slagsmål (2246).

Eller:

Sigtede har ofte oplevet moderen med blå mærker efter vold fra samlever og har oplevet trusler med våben over for moderen fra forsmåede samlever (PUS 219).

Det er den direkte og fysiske vold, der er kodet som vold i hjemmet i denne undersøgelse, fordi det er den, der hovedsageligt er blevet omtalt i personundersøgelserne. Trusler om vold samt ydmygelser, mobning og lignede psykologiske former for overgreb har ikke så hyppigt været beskrevet i personundersøgelserne, selv om der givet er forekommet meget drastiske tilfælde af trusler:

Faren blev meget hidsig og vild, når han drak, og sigtede erindrer flere episoder, hvor familien måtte gemme sig, fordi faren truede med både tæsk og en gang også med et oversavet jagtgevær. Det blev dog altid ved truslerne, og sigtede er aldrig blevet fysisk slået af faren (PUS 2122).

17 pct. af lovovertræderne, jf. tabel 4.5, har til personundersøgeren beskrevet et hjem, der i perioder har været præget af vold. Der er dog intet, der tyder på, at det er noget, der har været mere udbredt blandt rocker/bandemedlemmerne end blandt lovovertræderne i kontrolgruppen, ligesom der heller ikke er tydelig forskel mellem rockere og bandemedlemmer.

Tabel 4.5 Vold i hjemmet hos rocker/bandemedlemmer og i kontrolgruppen (pct.)

	Har ikke oplyst, at hjemmet har været præget af vold	Hjemmet har under opvæksten været præget af vold	I alt
Rockere	81 %	20 %	100 %
Bandemedlemmer	88 %	12 %	100 %
Rocker/bandegruppen	83 %	17 %	100 %
Kontrolgruppen	82 %	18 %	100 %
I alt (pct.)	83 %	17 %	100 %
I alt (N)	329	69	398

P=0,725 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,169 (rockere og bandemedlemmer)

4.6 Alkohol- og stofmisbrug i hjemmet

Vold i hjemmet har, som angivet i nogle af ovenstående citater, undertiden været relateret til fuldskab og alkoholmisbrug. Opvækst med alkohol- eller narkotikamisbrugende forældre synes nært forbundet med ustabilitet i hjemmet i det hele taget, hvilket i sig selv er en risikofaktor med hensyn til kriminalitet (Christoffersen 1999). Der er også påvist en sammenhæng mellem forældrenes misbrug af alkohol og narkotika og sønnernes senere voldelig adfærd (ibid.). Imidlertid optræder forældrenes misbrug af rusmidler gerne i familier, der også er belastede af en lang række andre forhold, som har stærkere sammenhæng med, at barnet (og særligt sønnerne) senere begår kriminalitet (Christoffersen m.fl. 2011).

Oplysningerne om misbrug af alkohol, hash og anden narkotika under lovovertrædernes opvækst inkluderer ikke alene forældrene, men også andre, det måtte have haft ansvar for sigtedes opvækst. Som regel er det dog forældrene, der har haft et misbrug.

Tabel 4.6 Misbrug af rusmidler i hjemmet hos rocker/bandemedlemmer og i kontrolgruppen under opvæksten (pct.)

	Ikke oplysningen om misbrug i hjemmet	Misbrug i hjemmet under opvæksten	I alt
Rockere	70 %	30 %	100 %
Bandemedlemmer	93 %	6 %	100 %
Rocker/bandegruppen	79 %	21 %	100 %
Kontrolgruppen	85 %	15 %	100 %
I alt (pct.)	82 %	18 %	100 %
I alt (N)	326	72	398

P=0,107 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,000 (rockere og bandemedlemmer)

I alt 18 pct. af lovovertræderne er vokset op i et hjem, hvor der har været misbrug af rusmidler, jf. tabel 4.6.⁵ Der er en lidt større andel blandt rocker/bandemedlemmerne end i kontrolgruppen, der har været udsat for misbrug af rusmidler i hjemmet, men forskellen er ikke statistisk signifikant, hvorfor dette forhold ikke synes at være relateret til risikoen for involvering i kriminelle grupperinger.

Det er derimod tydeligt, at rockerne i langt højere grad er vokset op med misbrug, end bandemedlemmerne er – 30 pct. i forhold til 6 pct. Også denne forskel bør givetvis ses i forhold til etniske forskelle mellem grupperingerne. Af samtlige lovovertrædere med ikke-dansk baggrund er det således kun 3 pct. mod 27 pct. af lovovertræderne med dansk baggrund, der har oplyst, at hjemmet under opvæksten har været præget af misbrug (se bilagstabel 5).

4.7 Økonomisk knaphed i hjemmet

Der er næppe tvivl om, at de økonomiske eller socioøkonomiske forhold i hjemmet er relateret til barnets kriminalitetsrisiko, især når der fokuseres på den lidt alvorligere kriminalitet. En dansk registerbaseret undersøgelse har vist, at såvel forældrenes indkomst som uddannelse og arbejdsforhold er relateret til risikoen for kriminalitet blandt børnene (Stevens 2006). I særlig grad er en langvarig status som modtager af kontanthjælp eller anden overførselsindkomst forbundet med en forhøjet risiko for kriminalitet blandt børnene (ibid.). En anden dansk registerbaseret undersøgelse, der alene angår voldskriminelle, viser en forhøjet risiko for voldskriminalitet blandt drenge, hvis mødre ikke har en erhvervsuddannelse (Christoffersen 1999), mens en nyere dansk undersøgelse påviser, at forældres fattigdom – operationaliseret som en indkomst på mindre end 40 pct. af medianindkomsten – er en risikofaktor, når det drejer sig om indbrudskriminalitet, men ikke når det gælder voldskriminalitet og butikstyveri. Forældrenes arbejdsløshed er imidlertid en risikofaktor i forhold til alle tre typer kriminalitet (Soothill et al. 2010).

Den danske undersøgelse af børn og unge i kriminelle grupper viste ikke signifikante forskelle på unge i kriminelle grupper og andre unge i forhold til at have oplevet afsavn på grund af forældrenes dårlige økonomiske situation (Pedersen & Lindstad 2011). Heller ikke den danske registerbaserede undersøgelse af rocker/bandemedlemskab kunne påvise forskelle mellem rocker/bandemedlemmerne og andre kriminelle med hensyn til forældrenes indkomst, men nok mellem rockere og bandemedlemmer (Clement, Kyvsgaard & Pedersen 2010). Dette resultat kan dog meget vel være foranlediget af en ulige fordeling efter etnisk baggrund.

I en amerikansk sammenfatning af risikofaktorer i forhold til kriminalitet og medlemskab af gadebander oplistes fattigdom og lav socioøkonomisk status i hjemmet som risikofaktorer, om end andre forhold – såsom ringe evner til at tage vare på barnets opdragelse, til at overvåge og kontrollere

⁵ Det drejer sig i langt de fleste tilfælde om alkoholmisbrug.

barnets adfærd – anses for vigtigere, når det gælder risikoen for medlemskab af gadebander (Howell 2012).

Ifølge personundersøgelserne lader økonomisk knaphed ikke til at have været et udbredt problem under opvæksten. Eventuelle beskrivelser heraf fylder sjældent meget, som f.eks.:

Sigtede flyttede således ind hos sin moder, stedfader og 3 halvsøskende i en lille lejlighed, hvor de materielle rammer var begrænsede (PUS 2233).

I nogle beskrivelser er den materielle knaphed forbundet med, at begge forældre har været uden beskæftigelse og derfor henvist til kontanthjælp, mens den i andre tilfælde er det koblet til misbrug, som f.eks.:

Stedfaderen har i perioder misbrugt alkohol. Det har resulteret i, at han nogle gange har brugt familiens penge, og at hjemmet har været fattigt (PUS 21).

Eller:

Moderen havde et misbrug af alkohol, hvilket også gjorde, at økonomien var meget stram (PUS 499).

Konsekvenserne af den økonomiske knaphed er i en række personundersøgelser tydeligt beskrevet som en opvækst uden samme muligheder som andre børn:

Moderen var for det meste hjemmegående, hvorfor den lille familie levede på et yderst anstrengt økonomisk grundlag, og de to drenge har aldrig prøvet at få ting eller oplevelser som deres jævnaldrende (PUS 83).

Andre har nedtonet eventuelle konsekvenser af de økonomiske begrænsninger:

Da faderen på grund af en arbejdsskade blev førtidspensionist, måtte familien leve økonomisk sparsomt, men han understreger, at han aldrig manglede noget. (PUS 535).

I alt er der 13 pct. af lovovertræderne, som oplyser om en opvækst med økonomisk knaphed, jf. tabel 4.7. Der er i så henseende ikke forskel på rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen, idet næsten lige store andele er vokset op med økonomiske begrænsninger.

Mellem rockere og bandemedlemmer er der derimod signifikant forskel, idet mere end hvert femte bandemedlem har oplevet økonomisk knaphed under opvæksten, hvorimod dette kun gør sig gældende for knap hver tiende af rockerne. Igen viser det sig, at forskellen er forbundet med den forskellige etniske fordeling, idet en større andel af lovovertrædere med ikke-dansk baggrund (18 pct.)

er vokset op med økonomiske afsavn end lovovertrædere med dansk baggrund (9 pct.), jf. bilagstabel 6.

Tabel 4.7 Oplevelse af økonomiske afsavn under opvæksten hos rocker/bandemedlemmer og i kontrolgruppen (pct.)

	Ikke oplysningen om økonomiske afsavn	Opvækst med økonomiske afsavn	I alt
Rockere	91 %	9 %	100 %
Bandemedlemmer	78 %	21 %	100 %
Rocker/bandegruppen	86 %	14 %	100 %
Kontrolgruppen	89 %	12 %	100 %
I alt (pct.)	88 %	13 %	100 %
I alt (N)	348	50	398

P=0,520 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,014 (rockere og bandemedlemmer)

4.8 Manglende omsorg – manglende barndom

Ud over beskrivelser af vold, misbrug af rusmidler og ringe økonomiske muligheder er der i personundersøgelserne i en række tilfælde fortællinger om børn og unge, der ikke trivedes i hjemmet, fordi de har været overladt til sig selv eller i en ung alder har stået for ansvaret for mindre søskende og i nogle tilfælde også forældrene. Beskrivelserne af disse til tider kaotiske hjem handler ofte om ”det som manglede”, hvad enten det har været mad, rent tøj, kærlighed eller omsorg.

Han fortæller, at hans opvækst var præget af moderens alkoholmisbrug, og at han var meget alene og overladt til sig selv. Han beskriver, hvordan han som 7-8-årig følte, at han skulle passe på sin mor, og han ofte fulgte hende hjem fra værtshuset. Sigtede skønner, at moderen i løbet af hans barndom har boet med omkring 10 forskellige mænd, men der er ingen af disse, som sigtede, har haft et betydningsfuldt forhold til. Han fortæller endvidere, at han som 7-8-årig fik penge til mad af sin mor. Han og hans tre år ældre søster hjalp nogen gange hinanden med at lave mad, men spiste det på hvert sit værelse og moderen i stuen (PUS 403).

Som citatet illustrerer, har manglerne i barndommen gerne været sammenkædet med fraværende forældre eller med forældre, der af forskellige årsager ikke har magtet at drage omsorg for barnet.

Moderen var psykisk syg igennem 4 år, fra sigtede var 9 år. Hun var i 2 år indlagt på psykiatrisk afdeling og var kun hjemme i weekenden. I den sidste weekend, moderen var hjemme, fandt sigtede moderen, efter hun havde hængt sig (PUS 380).

Når lovovertræderne selv har beskrevet, hvad turbulensen og manglerne i hjemmet har betydet for dem, er det gerne problemer i skolen, der er blevet fremhævet. De har ikke kunnet følge med i undervisningen og har i det hele taget haft svært ved at koncentrere sig, fordi de har tænkt på forholdene i hjemmet. I én personundersøgelse er det beskrevet, hvordan den sigtede havde så tungt et ansvar for en alkoholiseret mor, at ”han ikke havde plads til bogstaverne oppe i sit hoved”. Andre har beskrevet, at de ikke kunne få hjælp til lektierne og derfor kom bagud i forhold til klassekammeraterne. I frustration over skoleproblemerne er nogen begyndt at lave ballade i og uden for skolen, jf. også afsnit 6 nedenfor.

Ved siden af de meget alvorlige beskrivelser af turbulente hjem er der andre beskrivelser, der blot handler om, at lovovertræderne ”savnede kærlighed og nogle stille og rolige dage med forældrene”, og at de har følt sig meget alene og overladt til sig selv i hverdagen. Andre har beskrevet, hvordan de ikke ønskede at være hjemme på grund af f.eks. en psykisk syg forælder eller en rodet lejlighed, hvor affald og vasketøj flød på grund af forældrenes drukselskaber. Nogle har derfor søgt sig til kammeraternes hjem eller flakket rundt på gader eller i storcentre.

I alt 29 pct. af lovovertræderne i undersøgelsen har, som det fremgår af tabel 4.8, beskrevet hjemmet under opvæksten som – i hvert fald i perioder – præget af turbulens eller forhold, der har ført til manglende omsorg. Som det videre fremgår af tabellen, er det intet, der tyder på, at disse forhold hyppigere er forekommet blandt rocker/bandemedlemmer end i kontrolgruppen.

Tabel 4.8 Oplevelse af manglende omsorg m.v. under opvæksten hos rocker/bandemedlemmer og i kontrolgruppen (pct.)

	Ikke oplysningen om manglende omsorg	Opvækst præget af manglende omsorg	I alt
Rockere	66 %	34 %	100 %
Bandemedlemmer	77 %	23 %	100 %
Rocker/bandegruppen	70 %	30 %	100 %
Kontrolgruppen	71 %	29 %	100 %
I alt (pct.)	71 %	29 %	100 %
I alt (N)	281	117	398

$P=0,861$ (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) / $P=0,087$ (rockere og bandemedlemmer)

Der er en tendens til, at en mindre andel af bandemedlemmerne end af rockerne har omtalt omsorgsproblemer under opvæksten – en tendens der også er relateret til gruppernes forskellige etniske sammensætning, jf. bilagstabel 7.

4.9 Anbringelse uden for hjemmet

Tidligere undersøgelser har vist, at en relativ stor andel af unge, der involveres i kriminalitet, har været anbragt uden for hjemmet i henhold til Serviceloven, og at anbringelse uden for hjemmet kan

betragtes som en risikofaktor i forhold til kriminalitet (Clausen, Djurhuus & Kyvsgaard 2009). Ved anbringelse på institutioner peges der på risikoen for gensidig negativ påvirkning, idet unge med mange og store vanskeligheder placeres sammen med andre i en tilsvarende situation (Andreassen 2003).

Spørgsmålet om, hvorvidt anbringelse uden for hjemmet kan betragtes som en risikofaktor i forhold til at blive involveret i kriminelle grupperinger, er også inkluderet i den danske registerbaserede undersøgelse af rocker/bandemedlemmer (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010). I undersøgelsen fandt man ikke forskel mellem de rocker/banderegistrerede og en kontrolgruppe med hensyn til omfang af anbringelser, men da oplysningerne alene angik personerne fra det 10. til det 15. år, er det valgt også at inkludere problemstillinger her, hvor der er information om hele personens opvækst.

Anbringelse uden for hjemmet omfatter sociale foranstaltninger, hvor den pågældende anbringes enten frivilligt eller ved tvang i plejefamilie, på socialpædagogiske opholdssteder, almindelig døgninstitutioner eller døgntilbud. Da det i visse tilfælde er uklart, hvorvidt en anbringelse i slægtspleje reelt dækker over at have boet hos f.eks. bedsteforældrene i en periode, er sådanne anbringelser ikke inkluderet i opgørelsen. Et efterskoleophold tæller som udgangspunkt heller ikke som en anbringelse, med mindre det tydeligt fremgår, at f.eks. sociale myndigheder har bestemt og finansieret opholdet, fordi der har været (risiko for) alvorlige sociale problemer i hjemmet.

Anbringelserne varighed varierer betydeligt – fra en kortvarig anbringelse til anbringelse siden fødslen eller den meget tidlige barndom.

Både sigtede og storesøsteren kom på børnehjem pga. af moderens alvorlige sygdom. De blev atter hjemgivet 3 år efter, men derefter atter anbragt i familiepleje, denne gang i [sted], hvor sigtede var, fra han var 10 år, til han var 13 år. Derefter kom han på opholdsstedet [navn], hvor han var i 3 år. Derefter blev han hjemsendt 3 år efter, primært pga. han havde taget stoffer (PUS 2242).

Samlet set har knap hver fjerde af lovovertræderne i denne undersøgelse været anbragt uden for hjemmet, jf. tabel 4.9. Det er lidt flere af rocker/bandemedlemmerne end af kontrolgruppens lovovertrædere, der har været anbragt uden for hjemmet, men der er ikke tale om en signifikant forskel.

Der er derimod en signifikant højere andel af rockerne end af bandemedlemmerne, der har været anbragt uden for hjemmet under opvæksten, idet det drejer sig om 33 pct. af rockerne mod 16 pct. af bandemedlemmerne, hvilket antagelig igen skal forklares med forskelle i gruppernes etniske sammensætning. Blandt lovovertræderne med dansk baggrund er det således generelt en markant større andel, der under opvæksten har været anbragt uden for hjemmet (36 pct.) sammenlignet med dem, der ikke har dansk baggrund, (9 pct.), jf. bilagstabel 8.

Tabel 4.9 Anbringelse uden for hjemmet af rocker/bandemedlemmer og i kontrolgruppen under opvæksten (pct.)

	Har ikke været anbragt uden for hjemmet i løbet af opvæksten	Anbragt uden for hjemmet i løbet af opvæksten	I alt
Rockere	67 %	33 %	100 %
Bandemedlemmer	84 %	16 %	100 %
Rocker/bandegruppen	73 %	27 %	100 %
Kontrolgruppen	78 %	22 %	100 %
I alt (pct.)	76 %	24 %	100 %
I alt (N)	301	97	398

P=0,268 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,008 (rockere og bandemedlemmer)

Ud over anbringelse uden for hjemmet, er det undersøgt, om andre typer af sociale foranstaltninger har været iværksat. Det viser sig, at det samlet set er 35 pct. af lovovertræderne, der har været i kontakt med de sociale myndigheder under opvæksten. Som tilfældet er for anbringelser uden for hjemmet, er der imidlertid heller ikke, når alle med kontakt med de sociale myndigheder inkluderes, forskel mellem rocker/bandemedlemmerne og kontrolgruppen.

5. KARAKTERISTIKA VED FORÆLDRENE

I dette afsnit vil der med udgangspunkt i personundersøgelserne blive set nærmere på forskellige karakteristika ved navnlig forældrene:

- Forældre med flygtningebaggrund
- Forældrenes helbred

Som det er fremgået af det tidligere, er en del af lovovertræderne opvokset alene med deres mor, og en del af disse har ikke haft kontakt med faderen. Det betyder, at nogle personundersøgelser ikke indeholder oplysninger om – især – fædrene. Personundersøgelserne indeholder desuden ikke konsekvent oplysninger om forældrenes socioøkonomiske status, hvilket indebærer, at bortfaldet vedrørende forældrenes uddannelsesbaggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet er så stort, at det er valgt ikke at inkludere denne information. Da denne oplysning endvidere indgår i den danske registerbaserede undersøgelse af rocker/bandemedlemskab, er det også mindre væsentligt at inkludere den her.⁶ Det samme gælder spørgsmålet om forældrenes alder ved barnets fødsel.

⁶ Af den registerbaserede undersøgelse fra 2010 fremgår det, at der ikke er ”nævneværdige forskelle mellem de rocker/banderegistrerede og den kriminelle kontrolgruppe med hensyn til mødrenes uddannelse” (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010, s. 24). Om fædrenes uddannelsesmæssige fandt man, at den er svagere for de rocker/banderegistrerede end for den kriminelle kontrolgruppe (ibid.).

5.1 Forældre med flygtningebaggrund

Ifølge Danmarks Statistik har unge mandlige indvandrere og efterkommere med flygtningebaggrund en højere kriminalitetsfrekvens end unge indvandrere uden flygtningebaggrund, især når det gælder overtrædelse af straffeloven (Danmarks Statistik 2011; se også Hansen og Zobbe 2006). Børn og unge, der er vokset op i en familie, der er traumatiseret af krig og nød, risikerer at udvikle afvigende og kriminell adfærd (Clausen, Djurhuus & Kyvsgaard 2009). Der findes imidlertid ikke undersøgelser, der belyser, hvorvidt lovovertrædere med flygtningebaggrund har en særlig risiko for at blive involveret i et rocker/bandemiljø.

Det fremgår af enkelte personundersøgelser, at det er lovovertræderen selv, der har oplevet at være flygtet fra konflikter, at være opvokset i flygtningelejre eller at have fungeret som børnesoldater. Andelen, der har forældre med flygtningebaggrund, er noget større. Børn, der er vokset op med traumatiserede forældre, kan antages at have været i risiko for en indirekte traumatisering. I personundersøgelser er der oftest kortfattede konstateringer af, at den ene eller begge forældre kommer fra et konfliktområde:

Sigtede oplyser, at han er født i Beirut, Libanon. Sigtede mener, at familien kom til DK i 1985. Faderen ankom først, hvorefter den øvrige familie fulgte efter (PUS 2203).

Nogle personundersøgelser indeholder dog bemærkninger, der indikerer, at flygtningebaggrunden er forbundet med vanskeligheder, f.eks. ”begge forældre har psykosomatiske traumer grundet flygtningesituation”, ”familien præget af krigsoplevelser” og ”faderen er torturoffer”.

Af de lovovertrædere, som er af fremmed etnisk herkomst, er der samlet set 40 pct., som har flygtningebaggrund. Da meget få rockere er af fremmed etnisk baggrund, er der alene foretaget en sammenligning mellem bandemedlemmerne og kontrolgruppen, og alene for den del, der er af fremmed etnisk herkomst. Der er viser sig dog ikke at være signifikante forskelle mellem disse grupper med hensyn til andelen med flygtningebaggrund (henholdsvis 45 og 39 pct.).

5.2 Forældrenes helbred

Mens der er forskningsmæssigt belæg for, at traumatiserede familier er en risikofaktor i forhold til kriminalitet hos børnene (se også Maschi 2006), så er der ikke i samme grad gennemført forskning, der ser på betydningen af, at forældrene har været alvorligt og længerevarende syge. Der er dog grund til at antage, at såvel fysiske som psykiske sygdomme af en varig og omfattende karakter vil vanskeliggøre muligheden for at varetage forældrerollen og dermed influere på barnets opvækstvilkår.

I personundersøgelserne er der i en række tilfælde angivet, hvordan lovovertræderen har været påvirket af, at forældrene har været syge eller mærket af traumer eller ulykker i en sådan grad, at de har haft sværere ved at kunne arbejde og få hverdagen til at fungere.

Eksempelvis beskriver en lovovertræder, hvordan moderen sjældent forlod lejligheden på grund af kraftige rygsmerter og migræne, hvilket forhindrede ham i at komme nogen steder, hvad enten det var i skole eller på ferie. Andre personundersøgelser beskriver psykisk skrøbelige forældre:

Moderen beskrives som, at hun ikke kunne magte omsorgen for børnene. Kort efter sigtedes fødsel anmodede moderen om aflastningsfamilie til børnene. Moderen led af svære angstneuroser og blev indlagt akut (PUS 270).

Usikkerheden i forbindelse med forældrenes sygdom og frygten for, at forældrene i værste fald skulle dø, har været blandt følgerne af at være opvokset med en langvarigt eller alvorligt syg far eller mor:

Efter faderens død blev moderen syg og blev indlagt med en blodprop, og han har siden været angst for, at moderen også skulle forsvinde[...] Han har altid følt et stort ansvar over for sin mor og vil meget gerne ringe til hende flere gange om dagen. Nogle dage løber han lige hjem i skoletiden for at se til sin mor. (PUS 270).

Andre følger har i højere grad handlet om, at forældrene på grund af sygdommen havde svært ved at tage sig af børnene:

Moderen var udsat for en arbejdsulykke og har siden været syg. Også dette har præget sigtedes opvækst. Sigtede har i perioder været i weekendaflastning hos en plejefamilie, idet moderen har haft brug for mere ro (PUS 2211).

Tabel 5.1 Andelen af rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen, hvor opvæksten har været præget, at forældrene har haft enten psykiske eller fysiske vanskeligheder, herunder alvorlig sygdom (pct.)

Forældre har været belastet af psykiske og/eller fysiske vanskeligheder	
Rockere	15 %
Bandemedlemmer	20 %
Rocker/bandegruppen	17 %
Kontrolgruppen	11 %
I alt (pct.)	14 %
I alt (N)	57

*P=0,106 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,410 (rockere og bandemedlemmer)

Af 14 pct. af personundersøgelserne fremgår det, at den ene eller begge forældre har været fysisk eller psykisk syg under den sigtedes opvækst, jf. tabel 5.1. Lidt flere lovovertrædere i rocker/bandegruppen (17 pct.) end i kontrolgruppen (11 pct.) er vokset op under sådanne vilkår, men denne forskel er ikke signifikant. Ligeledes er der ikke signifikant forskel på, hvor stor en andel rockere sammenlignet med bandemedlemmer, der er vokset op med syge forældre.

6. GRUNDSKOLEFORLØB

At der er en nær sammenhæng mellem kriminalitet og problemer i skolen, er påvist i en lang række undersøgelser og opgørelser over lovovertrædere og deres skole- og uddannelsesmæssige situation. F.eks. er det i en dansk undersøgelse påvist, at børn, der har vanskeligt ved at følge et almindeligt skoleforløb, har større risiko for senere i livet at begå kriminalitet sammenlignet med andre børn (Stevens 2006). De danske ungdomsundersøgelser, der er gennemført i Danmark siden 1979, har endvidere dokumenteret, at de unges forhold til skolen tydeligt er forbundet med deres kriminalitetsrisiko (Balvig 1982, 2000, 2006 og 2011; Kyvsgaard 1992). Særligt har det vist sig, at skolen har større betydning for kriminalitetsrisikoen end forholdene i familien (Balvig 2011).

I England har Per-Olof H. Wikström og David A. Butterworth ligeledes påvist, at unge med svag tilknytning til skolen har øget risiko for at begå kriminalitet (2006). Tilknytningen til skolen er belyst gennem elevernes relation til lærerne og skolen i det hele taget, deres præstationer og arbejde med lektier.

Den danske undersøgelse af børn og unge i kriminelle grupper peger imidlertid på, at de unges forhold til skolen ikke ser ud til at være relateret til sandsynligheden for at indgå i kriminelle grupper (Pedersen & Lindstad 2011). International forskning af tilsvarende grupperinger har derimod påvist en sådan sammenhæng, om end resultaterne vedrørende skolens betydning er knap så entydige som betydningen af venner, familie og personlige forhold (Klein & Maxon 2006). Traditionelt har forskningen i skolens betydning været koncentreret omkring sammenhængen mellem den enkeltes præstationer i skolen og medlemskab af *street gangs*. F.eks. har det vist sig, at drenges dårlige færdigheder i matematik øger risikoen for gadebandemedlemskab (Howell 2012).

Hvorvidt forholdet til skolen er relevant i forhold til deltagelse i mere organiserede rocker/bandemiljøer, er uvist. Den danske registerundersøgelse af de organiserede bander inkluderede ikke oplysninger om selve grundskoleforløbet, men alene om højeste fuldførte uddannelse (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010).

Udover oplysninger om grundskoleforløbet kan personundersøgelseernes beskrivelse af ”uddannelse og erhvervsforhold” omfatte beskrivelser af forholdet til lærere og klassekammerater samt oplysninger om sociale og faglige vanskeligheder igennem grundskoleforløbet. Grundskoleforløbet om-

fatter 0. (tidligere børnehaveklasse) til og med 9. klassetrin.⁷ På denne baggrund er oplysningerne om skolegangen kategoriseret i fire variabler:

- Antal skoleskift
- Specialundervisning
- Problemadfærd i skolen

Flertallet af beskrivelser af skolegangen er beskedne og præget af at fremhæve negative forhold som et muligt tegn på, at der har været problemer tidligt i lovovertræderens liv. Det er indtrykket, at en blot nogenlunde vellykket skolegang typisk ikke bliver berørt særlig meget.

6.1 Antal skoleskift

Et skoleskift kan indebære utryghed og tab af sociale relationer. I et forsøg på at få status i nye omgivelser, kan nogle unge overskride grænser, som de ellers ikke vil have gjort. Forskningen har da også påvist, at der er en tydelig sammenhæng mellem antallet af skoleskift og risikoen for kriminalitet: jo flere skoleskift, unge har været igennem, desto større er risikoen for, at de er involveret i kriminalitet (Balvig 2000; Stevens 2006). I en gennemgang af international forskning har James C. Howell konstateret, at hyppige skoleskift nok er forbundet med øget risiko for kriminalitet, men ikke for medlemskab af gadebander (2012).

Personundersøgelserne indeholder beskrivelser af, hvor selve skolegangen er foregået, så det bliver muligt at optælle, hvor mange gange personen har skiftet fra én skole til en anden – og i nogle tilfælde tilbage til igen:

Sigtede har lidt svært ved at huske og datere skolegang i kronologisk orden, hvorfor nedenstående godt kan afvige fra det virkelige:

Børnehaveklasse i [Skole A] i specielklasse. 2. og 3. kl. på [Skole B] – bliver smidt ud. Han mener ikke at han går ikke i skole 4. skoleår, men han er på skift i en specialklasse på [Skole C], [Skole B], i specielklasse på [Skole A], og igen på [Skole B]. Han går på [Skole D] i 1-2½ år (kan ikke huske det nøjagtigt). Tilbage på [Skole B] og i en ny specialklasse på [Skole A]. I [bynavn] går han på [Skole E] og bliver smidt ud af 9. kl. (PUS 936)

I en enkelt personundersøgelse er der oplistet 15 forskellige skoler og institutioner, som den undersøgte har gået på under sin opvækst, mens 18 lovovertrædere ikke har tal på de mange forskellige skoler, de har gået på, men der har været tale om ”mange”.

⁷ Oplysninger om skolegang foreligger ikke i to tilfælde, hvor personerne først er kommet til Danmark efter opvæksten.

Årsagerne til skoleskift kan være forskellige – flytning som følge af forældres ændrede arbejds- eller boligsituation, skilsmisse m.v. – men blandt lovovertræderne synes det dog ret hyppigt at være forbundet med deres manglende trivsel i skolen samt indlærings- eller adfærdsproblemer:

Sigtede har gået i skole til og med 6. klasse. Han har gået på i alt 13 forskellige skoler, hvorfra han er blevet bortvist fra dem alle på grund af adfærdsproblemer og vold (PUS 312)

Af de personundersøgelser, hvor der er omtalt mere end tre skoleskift, har skolegangen i intet tilfælde været beskrevet som noget positiv.

Som det fremgår af tabel 6.1, er det kun godt hver femte af lovovertræderne, 22 pct., som ikke har skiftet skole i løbet af opvæksten. Tilsvarende andele har skiftet skole henholdsvis én og to gange, mens mere end en tredjedel har skiftet skole tre eller flere gange. De har altså gået på minimum fire forskellige skoler i løbet af opvæksten.

Tabel 6.1 Antallet af skoleskift under opvæksten for rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen (pct.)

	Ingen skoleskift	Et enkelt skoleskift	To skoleskift	Tre eller flere skoleskift	I alt
Rockere	16 %	18 %	21 %	45 %	100 %
Bandemedlemmer	16 %	19 %	28 %	37 %	100 %
Rocker/bandegruppen	16 %	18 %	24 %	42 %	100 %
Kontrolgruppen	28 %	21 %	23 %	28 %	100 %
I alt (pct.)	22 %	20 %	23 %	35 %	100 %
I alt (N)	87	77	92	139	395

P=0,009 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,671 (rockere og bandemedlemmer).

Forskelle mellem rocker/bandegruppen og kontrolgruppen er tydeligst ved tre eller flere skoleskift, hvor det drejer sig om 42 pct. af rocker/bandemedlemmerne mod 28 pct. af kontrolgruppen. Omvendt ses, at rocker/bandemedlemmerne har en betydeligt mindre andel uden skoleskift – 16 pct. i forhold til 28. Den signifikante forskel kan tyde på, at vanskeligheder med eller i skolen kan have betydning for senere involvering i organiserede kriminelle grupperinger.

I forlængelse heraf kan det nævnes, 67 pct. af de lovovertrædere, der har oplevet tre eller flere skoleskift, har haft en skolegang præget af adfærdsproblemer mod kun 22 pct. af dem, der ikke har skiftet skole under opvæksten. Samtidig har mere end halvdelen af de lovovertrædere, der har tre eller flere skoleskift, modtaget specialundervisning, hvilket kun gør sig gældende for 6 pct. af dem, der har gået på samme skole.

I øvrigt bemærkes det, at skoleskift forekommer stort set lige hyppigt blandt rockere som blandt bandemedlemmer.

6.2 Specialundervisning

Sigtede kom i en klasse, der blev samlet af børn med vanskeligheder, til dels af samme karakter, men forskellige steder fra. (PUS 2028).

Under beskrivelsen af skolegangen kan der i personundersøgelserne være oplysninger om, hvorvidt den sigtede har gået på specialskole eller modtaget specialundervisning:

Sigtede blev herefter overflyttet til skolens udviklingsklasse for overbygningselever. Sigtede oplyser, at han blev overflyttet grundet problemer med sin skolegang – han havde svært ved at følge med fagligt (PUS 2131).

Årsagerne hertil har handlet om sociale eller faglige problemer – eller en kombination heraf. De sociale problemer er ofte beskrevet som vanskeligheder med at sidde stille, eller at de har skabt uro og forstyrret undervisningen.

Specialundervisningen kan være foregået på den almindelige skole med støtte- eller eneundervisning, i en special-, observations- eller hjælpeklasse, i en specialskole eller særlige kommunale skoletilbud for de ”skoletrætte”.⁸

Sigtede påbegyndte sin skolegang i den lokale folkeskole. Pga. flytning havde han skoleskift efter børnehaveklasse. Han gik i den nye folkeskole til og med 3. klasse. Han ved ikke rigtig hvorfor, tror det skyldes manglende koncentration og flere forsømmelser, han blev flyttet til specialskole. 5. klasse gennemførte han på kostskole. Dernæst blev han indskrevet på en døgninstitution, hvor han fik specialundervisning i 6. klasse. Han blev boende på institutionen, mens han fulgte undervisning på den nærliggende folkeskole i 7. og 8. klasse (PUS 572).

Specialundervisning i grundskolen er således en samlebetegnelse, der dækker over, at eleven enten helt eller delvist har kunnet følge normalskolen. Lidt over en tredjedel af lovovertræderne har modtaget specialundervisning i løbet af grundskolen, men som det fremgår af tabel 6.2, er der ikke forskel mellem andelen af rockere, bandemedlemmer og kontrolgruppen, der har modtaget specialundervisning.

⁸ De lovovertrædere, der udelukkende har gået i modtagerklasse for at lære dansk, er ikke blevet kodet som modtagere af specialundervisning.

Tabel 6.2 Andelen af Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen, hvis skolegang har været præget af enten ordblindhed eller specialundervisning (pct.)

	Specialundervisning
Rockere	38 %
Bandemedlemmer	36 %
Rocker/bandegruppen	37 %
Kontrolgruppen	35 %
I alt (pct.)	36 %
I alt (N)	143

P=0,654 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,755 (rockere og bandemedlemmer)

6.3 Problemadfærd i skolen

Problemadfærd i skolen omfatter urolig og forstyrrende adfærd, aggressivitet, pjækkeri og forsømmelse af lektier, og om vedkommende er blevet bortvist på grund af adfærdsproblemer eller lignende.

De forskellige former for problemadfærd i skolen, der er omtalt i personundersøgelserne, er registreret samlet, da det kan være svært præcist at kategorisere forskellige former for adfærdsproblemer. Eksempelvis er følgende former for adfærd inkluderet:

Sigtede var lidt af en rod i skolen, ikke med slagsmål, men med ballade/uro i klassen og manglende lektier (PUS 990).

Sigtede var eneste indvandrer på skolen, og han husker tiden som et stort vanvid, hvor han blev mobbet og svarede igen ved at gå amok hver eneste dag (PUS 661).

Han havde svært ved at læse og forstå socialt samspil og manglede social forståelse[...] Der opstod ofte diskussioner, som resulterede i voldsomme vredesudbrud og endte med, at han slog, sparkede, kastede med ting og truede. Lidt efter lidt tog kammeraterne afstand fra ham, de var bange for hans voldsomhed (PUS 636).

Det må det antages, at de forskellige former for adfærdsproblemer kan afspejle vanskeligheder i hjemmet, jf. det tidligere, som kan give sig udslag i, at barnet har vanskeligt ved at trives og falde til ro i klassen. Problemadfærden kan imidlertid også være relateret til selve skolen og dens funktion eller til svag begavelse. Både skolens funktion og barnets begavelse har en betydning for kriminalitetsrisikoen (Clausen, Djurhuus og Kyvsgaard 2009).

Pjækkeri har ligeledes vist sig at være et tegn på øget risiko for kriminalitet. Det kan skyldes, at børn og unge, der bliver væk fra skolen, risikerer at søge sammen med ligesindede og bruge tiden på kriminalitet (Hayward & Sharp 2005; Boxford 2006). Undersøgelsen af unge i kriminelle grupper har imidlertid ikke vist en sammenhæng mellem medlemskab af kriminelle grupper og hyppigheden af pjæk, ligesom der ikke er fundet en sammenhæng mellem medlemskab af kriminelle grupper og trivslen i skolen (Pedersen & Lindstad 2011).

For næsten halvdelen af lovovertræderne er der beskrevet en skolegang, der har været præget af en eller anden form for problemadfærd, jf. tabel 6.3. En videre analyse viser, at dette især forekommer blandt de elever, der har fået specialundervisning, idet 63 pct. af dem også er registreret for problemadfærd mod 39 pct. af dem, der ikke har modtaget specialundervisning.

Tabel 6.3 Andelen af rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen, hvis skolegang har været præget af problemadfærd (pct.)

	Problemadfærd
Rockere	51 %
Bandemedlemmer	52 %
Rocker/bandegruppen	52 %
Kontrolgruppen	41 %
I alt (pct.)	46 %
I alt (N)	182

P=0,033 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,915 (rockere og bandemedlemmer)

I øvrigt viser tabel 6.3 en tydelig forskel mellem rocker/bandegruppen og kontrolgruppen, da 52 pct. af de førstnævnte mod 41 pct. af de sidstnævnte er registrerede for problemadfærd i skolen. Denne forskel er statistisk signifikant, og problemadfærd i skolen kan således indikere en øget risiko for deltagelse i kriminelle grupperinger. Set i lyset af, at der i rocker/bandemiljøet forekommer særlig megen vold og anden aggressiv adfærd, er denne sammenhæng ikke overraskende.

7. RISIKOADFÆRD UNDER OPVÆKSTEN

Forskningen tyder på, at de såkaldte livsstilsbetingede risikofaktorer øger risikoen for ungdomskriminalitet mere, end de individuelle risikofaktorer, der er omtalt i det tidligere, gør (Pedersen & Lindstad 2011; Wikström & Butterworth 2006). De livsstilsbetingede faktorer angår unges risikoadfærd, det vil sige adfærd, der er kendetegnet ved hyppig færden i bymiljøer og lignende steder uden opsyn fra voksne, misbrug af rusmidler og omgang med venner med erfaring med kriminalitet og rusmidler. Nogle af disse forhold har vist sig at ikke alene at være risikofaktorer i forhold til kriminalitet, men også i forhold til deltagelse i kriminelle grupper (Pedersen & Lindstad 2011). Da unge i kriminelle ungdomsgrupper samtidig synes at udgøre et væsentligt led i fødekæden til de mere or-

ganiserede bander (ibid.), er det her af interesse at se nærmere på, hvorvidt de undersøgte lovovertrædere adskiller sig med hensyn til risikoadfærd under opvæksten.

I personundersøgelsen forventes der at indgå oplysninger om den sigtedes fritidsanvendelse og omgangskreds, ligesom oplysninger om brug af stoffer forventes at indgå. Som udgangspunkt er det dog den aktuelle situation, der er i fokus, frem for fritiden under opvæksten, idet det er de aktuelle forhold, der har betydning for vurderingen af bl.a. risikoen for tilbagefald og muligheden for at gennemføre tilsyn eller samfundstjeneste.

Som led i beskrivelsen af – især problemerne – under opvæksten omtales imidlertid også et eventuelt tidligt misbrug af rusmidler. Da der næppe systematisk er spurgt ind til dette forhold, må det formodes, at der primært forefindes oplysninger om de tilfælde, hvor et tidligt misbrug har været alvorligt og har skabt problemer for den sigtede. Tilsvarende gælder rimeligvis oplysninger om personens omgangskreds under opvæksten. Endelig er der også som en del af beskrivelsen af risikoadfærd registreret, såfremt det i personundersøgelsen er nævnt, at den sigtede har begået kriminalitet i en meget tidlig alder.

7.1 Misbrug af rusmidler

Misbrug af rusmidler har ikke vist sig at være en særlig risikofaktor i forhold til at indgå i en kriminel gruppe, selv om unge i kriminelle grupper udviser en meget liberal og accepterende holdning til rusmidler. Selve forbrugets art og omfang synes dog ikke at være væsentligt forskelligt fra andre jævnaldrende unge, der er involveret i alvorligere kriminalitet (Pedersen & Lindstad 2011).

Som nævnt oplyses om forbrug/misbrug af alkohol og andre rusmidler som et fast punkt i personundersøgelserne og ind imellem omtales, hvor langt tilbage et misbrug går. Der er også personundersøgelser, hvor sigtedes debutalder i forhold til alkohol og andre rusmidler er nævnt. Det er imidlertid ikke spørgsmålet om debutalder, der er i fokus her, men spørgsmålet om, hvor tidligt et eventuelt misbrug af rusmidler kan konstateres. Det vil sige beskrivelser som denne:

Sigtede har siden 11-års alderen misbrugt stoffer som hash, amfetamin, kokain, LSD m.m. Derudover har sigtede især som yngre sniffet lighter gas, med voldsomme følgevirkninger i form af f.eks. hukommelsestab. Misbruget har fundet sted stort set uafbrudt (PUS 2045).

Tabel 7.1 viser andelen af lovovertrædere, der har haft forskellige former for misbrug af rusmidler under opvæksten. Som det fremgår af tabellen, er det væsentligt færre, der har haft et alkoholmisbrug (4 pct.) end et hashmisbrug (21 pct.). Det kan skyldes, at det har været vanskeligt at afgøre, hvorvidt de unges drikkeri til fester eller byture har været et egentligt misbrug og ikke blot et jævnlige og til tider stort forbrug, hvorfor det ikke er registreret som et alkoholmisbrug. I denne undersø-

gelse er derimod et ugentlig brug af hash registreret som et hashmisbrug. Et eksempel på et hashmisbrug under opvæksten kan være følgende:

Sigtede har siden 14-års alderen haft misbrug af forskellige euforiserende stoffer. Sigtede har røget hash siden 14-års alderen – op til 5g dagligt (PUS 2080).

Det registrerede misbrug behøver ikke at være af permanent karakter, men kan være foregået i en kortere periode under opvæksten, hvorfor oplysningerne i tabel 7.1 viser, hvor stor en andel af lovovertræderne der i hvert fald på et tidspunkt under opvæksten har haft et så markant misbrug, at det er registreret i personundersøgelsen.

Tabel 7.1 Andelen af rocker/bandemedlemmer og af kontrolgruppen, der har haft et misbrug af rusmidler under opvæksten (pct.)

	Alkoholmisbrug	Hashmisbrug*	Misbrug af andre former for narkotika	Misbrug uanset art**
Rockere	2 %	27 %	9 %	28 %
Bandemedlemmer	3 %	16 %	0 %	16 %
Rocker/bandegruppen	2 %	23 %	6 %	23 %
Kontrolgruppen	6 %	19 %	9 %	21 %
I alt (pct.)	4 %	21 %	7 %	22 %
I alt (N)	15	83	29	87

*P=0,387 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,078 (rockere og bandemedlemmer)

** P=0,510 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,060 (rockere og bandemedlemmer)

Som det ses af tabellen er der sjældent angivet oplysninger i personundersøgelserne, som klart tyder på et alkoholmisbrug under opvæksten. Tallene er for små til, at der kan beregnes eventuelle signifikante forskelle. Det samme gælder spørgsmålet om misbrug af andre former for narkotika end hash. Kun i 29 tilfælde er det omtalt. Det har typisk drejet sig om amfetamin, speed eller ecstasy, der har været indtaget i weekenderne eller til en fest.

Omkring en femtedel af lovovertræderne har angiveligt haft et hashmisbrug under opvæksten, og denne andel er stort set den samme for rocker/bandegruppen som for kontrolgruppen. Det er dog en lidt større andel af rockerne end af bandemedlemmerne, der har haft et hashmisbrug under opvæksten, men denne forskel er ikke signifikant.

I alt er der 87 lovovertrædere, der har haft et misbrug af en eller flere typer af rusmidler, men som det ses af tabellen er der ikke forskel mellem de forskellige grupper i så henseende.

I øvrigt kan det nævnes, at kun fem personer har været i misbrugsbehandling under opvæksten. Hvorvidt deres misbrug ikke har været tilstrækkelig behandlingskrævende, om de er blevet overset eller ikke har været motiverede for at blive behandlet, fremgår ikke af personundersøgelserne.

7.2 Begået kriminalitet og kriminelle venner under opvæksten

International forskning vedrørende *street gangs* har vist, at kriminelle venner er en risikofaktor for at indgå i en gadebande (Klein & Maxon 2006). Tilsvarende dansk forskning viser ligeledes, at vennernes erfaringer med kriminalitet er en risikofaktor for at indgå i en kriminel gruppe (Pedersen & Lindstad 2011). Samtidig har unge i kriminelle grupper sammenlignet med alvorligt kriminelle jævnaldrende unge en mere accepterende holdning til både venners kriminalitet og kriminel adfærd i det hele taget samt en større tilbøjelighed til at fastholde negative venskaber (ibid.).

Det er valgt her at registrere kriminalitet i omgangskredsen sammen med personens egen tidligere kriminelle erfaringer, da det ind imellem har været vanskeligt at bedømme, hvorvidt det er den sigtede selv, der har begået kriminalitet under opvæksten, eller om det alene er vennerne, der har gjort det. Det må antages, at når kriminalitet tidligt i livet omtales i personundersøgelsen drejer det sig om alvorligere former for kriminalitet og ikke blot de udbredte former for ungdomskriminalitet som butikstyverier og cykeltyverier.⁹

Af personundersøgelserne fremgår det, at godt en fjerdedel af lovovertræderne allerede under opvæksten har begået kriminalitet og/eller har haft kriminelle venner og bekendte, jf. tabel 7.2. Der er imidlertid meget stor forskel mellem rocker/bandegruppen og kontrolgruppen i så henseende, idet 36 pct. af rocker/bandegruppen mod 19 pct. af kontrolgruppen har haft en opvækst med kriminalitet og/eller kriminelle venner. Denne form for risikoadfærd synes således at være relateret til sandsynligheden for senere deltagelse i organiserede kriminelle grupperinger, hvilket muligvis skal forklares med, at nogle af de grupperinger, der senere udvikler sig til egentlige bander, allerede er dannet meget tidligt, eller at kontakten til miljøet er opstået tidligt.

Tabel 7.2 Andelen af rocker/bandemedlemmer og af kontrolgruppen, der under opvæksten har været involveret i kriminalitet eller har haft en omgangskreds præget af kriminalitet (pct.)

Kriminalitet og kriminel omgangskreds*	
Rockere	29 %
Bandemedlemmer	48 %
Rocker/bandegruppen	36 %
Kontrolgruppen	19 %
I alt (pct.)	27 %
I alt (N)	109

*P=0,000 (Rockere/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,005 (rockere og bandemedlemmer)

At der også er en tydelig forskel mellem rockere og bandemedlemmer, idet næsten halvdelen af bandemedlemmerne tidligt har begået kriminalitet og/eller haft en kriminel omgangskreds, mens det

⁹ En igangværende undersøgelse i Justitsministeriets Forskningskontor fokuserer på selve kriminaliteten begået af rockere og bandemedlemmer i ungdomsårene, herunder kriminalitetens art og eventuel specialisering.

drejer sig om nogen færre blandt rockerne, passer ganske godt med politiets erfaringer med, at banderne i højere grad end rockerne opstår i lokale områder (Rigspolitiet 2009), og at deres medlemmer er yngre sammenlignet med nogle af rockergrupperingerne, når de registreres som bandemedlemmer (Klement, Pedersen & Kyvsgaard 2010).

Samlet set tyder dette på, at tidlig nærhed til bandemiljøet øger risikoen for senere medlemskab heraf, jf. også den danske undersøgelse af unge i kriminelle grupper (Pedersen & Lindstad 2011).

8. REGRESSIONSANALYSER

Nogle af de sammenhænge, der er blevet påvist i det foregående mellem forskellige forhold under opvæksten og senere deltagelse i rocker/bandegrupperinger, kan ved nærmere analyse vise sig at være betinget af andre variabler.

Den type sammenhænge kan indfanges i en regressionsanalyse, da en sådan analyse viser, hvilke forhold der har betydning, når der tages hensyn til eller kontrolleres for øvrige forhold. Regressionsanalysen kan dermed pege på, hvilke af de undersøgte forhold, der må antages at være selvstændigt forbundet med, at lovovertrædere indgår i en rocker- eller bandegruppering.

I første omgang er der foretaget en faktoranalyse for at se på, om nogle af de undersøgte opvækstvariabler kan antages at måle eller vedrøre nogenlunde samme fænomen. Eksempelvis kan det tænkes, at vold i hjemmet er tæt forbundet med forældrenes eventuelle misbrugsproblemer, og at begge forhold overordnet set er et udtryk for alvorlige problemer i hjemmet. Med inspiration fra faktoranalysens grupperinger af variable er der dannet nye variable, som samler flere forhold. Omkodningerne er dog kun gennemført såfremt det teoretisk set giver mening.

Hovedparten af de variabler, der er omtalt i det tidligere, er indgået i faktoranalysen, hvis resultat fremgår af bilagstabel 9. Tabel 8.1 viser de nye variabler, der på denne baggrund er dannet. Det ses, at de 11 første variabler er omgrupperet til fire nye variabler: *Alvorlige problemer i hjemmet*, *adfærdsproblemer mv.*, *ustabile familieforhold* samt *problemer i skolen*. Fordelingerne inden for de nye variabler findes i bilagstabel 10. De resterende variabler indgår uændrede i regressionsanalysen.

Tabel 8.1 Variabler til brug for regressionsanalyse.

Variabler	Variabler konstrueret på baggrund af faktoranalyse
1. Vold i hjemmet	Alvorlige problemer i hjemmet
2. Misbrug af rusmidler i hjemmet	
3. Hjemmet præget af manglende omsorg m.v.	
4. Alvorlige psykiske lidelser	Adfærdsproblemer mv.
5. Temperamentsproblemer/aggressiv adfærd	
6. Specialundervisning mv. i skolen	
7. Familiekonstellation uden samlevende mor og far	Ustabile familieforhold
8. Mangelfuld eller ingen kontakt til faderen	
9. Tre eller flere konstellationsskift	
10. Skolegang præget af problemadfærd	Problemer i skolen
11. Tre eller flere skoleskift	
12. Anbringelse uden for hjemmet	
13. Økonomiske begrænsninger i hjemmet	
14. Tidlig kriminalitet eller kriminell omgangskreds	
15. Misbrug af rusmidler	
16. Alvorlige fysiske lidelser	
17. Psykisk eller fysisk belastning hos forældre	
18. Etnisk baggrund*	
19. Opvækst i storby*	

* Ikke indgået i faktoranalyse.

Med brug af de variabler, der fremgår af tabel 8.1, er der foretaget tre regressionsanalyser, hvis resultater vil blive omtalt i det følgende. Metoden er logistisk regressionsanalyse, hvor der først og fremmest er foretaget en modelsøgning ved at inkludere relevante variabler i det, der kaldes *startmodellen*.

Der er foretaget en baglæns modelsøgning ved hver regressionsanalyse, hvor den mest insignifikante variabel er blevet ekskluderet fra modellen for hver regression. Når de resterende variabler er signifikante, er de variabler, der er ekskluderet, forsøgsvis blevet inkluderet én for én for at se, om de fejlagtigt er blevet ekskluderet. De tilbageværende signifikante variabler indgår i den såkaldte *slutmodel*. De tre slutmodeller vil i det følgende blive præsenteret som tre tabeller. I modellen er anvendt binære nominale variabler, da de har to svarkategorier, der ikke kan rangordnes: ”dansk/ikke-dansk baggrund”, ”har haft fysiske lidelser under opvæksten/har ikke haft fysiske lidelser under opvæksten” osv. Kategorien, der vælges til referencekategori, har ingen betydning for signifikansen, men er afgørende for *odds ratio-værdien* ($\text{Exp}(B)$), da den fortæller noget om retnin-

gen på sammenhængen: Øges eller mindskes sandsynligheden for, at lovovertrædere indgår i en rocker/bandegruppering, hvis et givent forhold har været til stede under opvæksten?

Signifikansniveauet er afgørende for, hvorvidt en variabel vil indgå i slutmodellen eller ej. Hvis p-værdien er 0,050 eller lavere, anses sammenhængen for at være statistisk signifikant. På det niveau er der 5 pct. sandsynlighed for, at sammenhængen er tilfældig, eller – omvendt – 95 pct. sandsynlighed for, at den er reel. Retningen på sammenhængen bestemmes som nævnt af variabelens odds ratio-værdi. Hvis denne er lig med 1, vil den undersøgte variabel hverken øge eller mindske sandsynligheden for, at lovovertræderne vil blive involveret i en rocker/bandegruppering. Referencekategorien har altid værdien 1. Hvis værdien af den kategori, referencekategorien sammenlignes med, er mindre end 1, er det udtryk for, at dette forhold mindsker sandsynligheden for rocker/bandemedlemskab i forhold til referencekategorien, mens en værdi større end 1 udtrykker en øget sandsynlighed herfor.

Den første af de tre logistiske regressionsanalyser vedrører forskellene mellem lovovertrædere med tilknytning til en rocker/bandegruppering og lovovertrædere i kontrolgruppen. Den anden analyse ser udelukkende på rockeredlemmer i forhold til kontrolgruppen, mens den tredje angår bandemedlemmer i forhold til kontrolgruppen. Det er de samme variabler, der indgår i alle tre startmodeller, også selv om de binære analyser ikke har peget på signifikante forskelle mellem f.eks. gruppen af rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen, men kun imellem rockere og bandemedlemmer.

8.1 Rocker/bandemedlemmer sammenlignet med kontrolgruppen

Tabel 8.2 Logistisk regression: Rocker/bandemedlemmer sammenlignet med kontrolgruppen (N=398)

Opvækstvariabler	Sig.	Exp(B)	95 % konfidensinterval for Exp(B)	
			Nedre	Øvre
Etnicitet: Dansk Ikke-dansk	0,023	1 1,754	1,081	2,844
Opvokset i storby: Nej Ja	0,000	1 2,548	1,659	3,914
Begået kriminalitet og/eller kontakt til kriminelt miljø under opvæksten: Nej Ja	0,006	1 1,937	1,212	3,096

Resultatet af den første regressionsanalyse ses af tabel 8.2, der består af fem kolonner. Navnet på variablerne fremgår af den første kolonne. Af den anden kolonne ses variabelernes signifikansniveau (p-værdi), mens tallene i den tredje kolonne er et udtryk for, i hvor høj grad variabelernes kategorier er associeret med rocker/bandemedlemskab frem for inklusion i kontrolgruppen beregnet ud fra odds ratio. Af de sidste to kolonner ses sikkerhedsintervallet, der er et udtryk for den usikkerhed,

der findes i beregningerne af odds ratio-værdierne. Jo større intervallet er, desto større er usikkerheden i beregningen.

Som det fremgår af tabellen, er det meget få af de undersøgte forhold under opvæksten, der differentierer mellem gruppen af rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen, nemlig alene spørgsmålet om, hvor opvæksten har fundet sted, og om personen tidlig har begået kriminalitet og/eller tidlig haft kontakt til et kriminelt miljø.

Regressionen viser således, at der er større risiko for, at lovovertrædere indgår i en rocker/bandegruppering, hvis de er opvokset i en storby, end hvis de er opvokset i en mindre by eller på landet. Dette skal givetvis forklares med, at rocker/bandegrupperinger først og fremmest er et storbyfænomen, og at opvækst i nærheden af sådanne grupperinger kan øge risikoen for, at de unge fra en tidlig alder knytter kontakter til miljøet, og at denne kontakt kan række ud over opvæksten. Tilsvarende er således vist i både den danske undersøgelse af unge i kriminelle grupper og af undersøgelsen af rocker/banderegistrerede (Pedersen & Lindstad 2011; Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010). Undersøgelsen her er dermed med til at understrege, at nærhed til miljøer med organiserede kriminelle er en risikofaktor i forhold til senere at indgå i sådanne miljøer.

Det ses videre af tabel 8.2, at lovovertrædere, der under opvæksten har været involveret i kriminalitet eller haft kriminelle venner, har forhøjet sandsynlighed for senere at blive medlem af en bande. Dette er en risikofaktor, der går på de unges livsstil. En sådan risikobetonet livsstil har vist sig også at være en central risikofaktor for, at unge kommer ind i kriminelle grupper eller gadebander, hvorfra de senere kan rekrutteres til de mere organiserede bander (Pedersen & Lindstad 2011). Også dette resultat bekræftes således af tidligere danske undersøgelser.

Det ses endelig også af tabellen, at der er større risiko for, at lovovertrædere med fremmed etnisk baggrund indgår i en rocker/bandegruppering end lovovertrædere med dansk baggrund. At etnicitet fremstår som en variabel med selvstændig forklaringskraft må ses i sammenhæng med det meget etnisk opdelte miljø, jf. også senere.

Det er væsentligt at understrege, at ingen af de øvrige variabler vedrørende opvækstforholdene er med til at forklare, hvorfor nogen lovovertrædere vælger at indgå i en kriminel gruppering, mens andre ikke gør det. Overordnet set synes det, der fremtræder som betydningsfuldt, snarere at være karakteren af omgivelserne, herunder mulighederne for tidlig kontakt til kriminelle miljøer, end karakteren af familiære og hjemlige forhold.

8.2 Medlemmer af rockergrupperinger over for kontrolgruppen

Som det er fremgået af de binære analyser, har der vist sig at være en række forskelle mellem rockere over for bandemedlemmer. Den anden regressionsanalyse vedrører derfor alene medlemmer af rockergrupperinger, som sammenlignes med kontrolgruppen.

Som det fremgår af tabel 8.3, indeholder slutmodellen fra denne regressionsanalyse nogle af de samme forhold som den ovenstående, dog ikke i alle tilfælde med helt samme 'fortegn'. Der er således en øget risiko for at indgå i en rockergruppering, hvis man som lovovertræder er af dansk afstamning frem for af fremmed etnisk oprindelse, hvilket afspejler den kraftige etniske opdeling, der er mellem de forskellige grupperinger.

Tabel 8.3 Logistisk regression: Medlemmer af rockergrupperinger sammenlignet med kontrolgruppen (N=323)

Opvækstvariabler	Sig.	Exp(B)	95 % konfidensinterval for Exp(B)	
			Nedre	Øvre
Etnicitet: Dansk Ikke-dansk	0,002	1 0,257	0,109	0,605
Opvokset i storby: Nej Ja	0,025	1 1,743	1,073	2,831
Ustabile familieforhold: Nej Ja	0,037	1 1,650	1,031	2,639

Også denne analyse peger på, at en opvækst i en storby øger risiko for at indgå i rockergrupperinger. Dette forhold er dog af lidt mindre markant betydning for alene de rockerrelaterede end for samtlige bande/rockerrelaterede.

Modellen viser endvidere, at ustabile familieforhold – ingen eller ringe kontakt med faderen, flere ændringer i familiekonstellationen og/eller opvækst uden både en far og en mor – øger sandsynligheden for, at en lovovertræder indgår i et rockermiljø. For at forklare dette, skal Walter B. Millers gamle teori om 'gang delinquency' måske tages i anvendelse (Miller 1958). På baggrund af observationer i slumkvarter i storbyer i USA har Miller fremsat en teori, der bl.a. hævder, at deltagelse i kriminelle delkulturer eller gadebander er forårsaget af at være opvokset i kvindedominerede miljøer. De drengebørn, der primært opdrages af kvinder, og som dermed sjældent får en stærk tilknytning til en faderskikkelse, kan i ungdomsårene opleve kønsidentitetsproblemer, hvilket de igennem deltagelse i kriminelle grupperinger kan søge at løse. I gruppen kan de således gennem bl.a. kriminalitet demonstrere mandlige egenskaber som vovemod og styrke og af de andre i gruppen blive bekræftet i deres mandighed.

Det skal understreges, at Millers observationer og teori angår yngre drenge, men det kan forekomme sandsynligt, at tiltrækningen til meget maskuline miljøer, som rockerkulturen repræsenterer, også i en mere voksen alder kan være forbundet med en mangel på tæt tilknytning til en far under opvæksten, og Millers teori kan dermed også have en forklaringsværdi i forhold til resultatet af denne undersøgelse.

8.3 Medlemmer af bandegrupperinger over for kontrolgruppen

Også regressionsanalysen vedrørende bandemedlemmer over for kontrolgruppen påviser få forhold, der skelner signifikant mellem de to grupper, jf. tabel 8.4. De forhold, der indgår i slutmodellen, svarer endvidere helt til dem, der indgår i den først viste model, jf. tabel 8.2. Det vil sige, at risikoen for, at en lovovertræder indgår i en bande, øger, såfremt vedkommende er af fremmed etnisk herkomst, er opvokset i en storby og tidligt har begået kriminalitet og/eller haft kontakt til et kriminelt miljø. Det, der er bemærkelsesværdigt i forhold til modellen for den samlede rocker/bandegruppe i forhold til kontrolgruppen, er, at de nævnte variable har en betydeligt stærkere forklaringsværdi, når der alene ses på bandemedlemmerne.

Tabel 8.4 Logistisk regression: Bandemedlemmer sammenlignet med kontrolgruppen (N=275)

Opvækstvariabler	Sig.	Exp(B)	95 % konfidensinterval for Exp(B)	
			Nedre	Øvre
Etnicitet: Dansk Ikke-dansk	0,000	1 20,863	9,141	47,616
Opvokset i storby: Nej Ja	0,000	1 4,747	2,182	10,326
Begået kriminalitet og/eller kontakt til kriminelt miljø un- der opvæksten: Nej Ja	0,002	1 3,713	1,647	8,368

For bandemedlemmerne er der således ikke nogen af de undersøgte familieforhold eller personlige problemer under opvæksten, der er med til at forklare, at de indgår i en bande, men alene nærheden til miljøet ser ud til at være en risikofaktor. Det er en nærhed, der dels er af fysisk art – opvækst i storbyer – og dels er af etnisk art, i og med at de lokalt forankrede bander primært inkluderer personer af fremmed etnisk oprindelse. Endelig er der også en nærhedsdimension i adfærden og/eller den tidlige omgangskreds, idet den kriminelle adfærd og omgang med kriminelle er startet i en tidlig alder.

Litteraturliste

- Andreassen, Tore (2003): *Institutionsbehandling av ungdomar*. Gothia. Stockholm.
- Balvig, Flemming (1982): *Ungdomskriminalitet i en forstadskommune*. Det Kriminalpræventiv Råd. København.
- Balvig, Flemming (2000): *Risikoungdom: Ungdomsundersøgelse 1999*. Københavns Universitet & Det Kriminalpræventive Råd. København.
- Balvig, Flemming (2006): *Den Ungdom: Om den stadig mere omsiggribende lovlydighed blandt unge i Danmark*. Det Kriminalpræventive Råd. København.
- Balvig, Flemming (2011): *Lovlydig Ungdom*. Det Kriminalpræventive Råd. København.
- Boxford, Stephen (2006): *Schools and the Problem of Crime*. Willan, Cullompton.
- Christoffersen, Mogens Nygaard (1999): *Risikofaktorer i barndommen*. Socialforskningsinstituttet. København.
- Christoffersen, Mogens Nygaard, Keith Soothill & Brian Francis (2007): Violent life events and social disadvantage: a systematic study of the social background of various kinds of lethal violence, other violent crime, suicide, and suicide attempts. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 8 (2), 157-84.
- Christoffersen, Mogens Nygaard, Peter Skov Olsen, Katrine Schødt Vammen, Sarah Sander Nielsen, Jacob Brauner & Mette Lausten (2011): *Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge. Risiko- og beskyttelsesfaktorer*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. København.
- Clausen, Susanne, Merete Djurhuus & Britta Kyvsgaard (2009): *Udredning til brug for Kommissionen vedrørende ungdomskriminalitet*. Justitsministeriets Forskningskontor & Rigspolitiet. København.
- Danmarks Statistik (2011): *Indvandrere i Danmark 2011*. Danmarks Statistik. København.
- Farrington, David P. (1992): Criminal Career Research in the United Kingdom. *British Journal of Criminology* 32: 521-536.
- Farrington, David P. (2001): Key results from the first forty years of the Cambridge study in delinquent development. I T. P. Thronberry, M. D. Krohn: *Longitudinal Research in the Social and Behavioral Science*. Kluwer/Plenum, New York.

- Gottfredson, Michael R. & Travis Hirschi (1990): *A General Theory of Crime*. Stanford University Press. Stanford.
- Hansen, Lisbeth og Karen Zobbe (2006): *Fokus på anvendelse af de sikrede afdelinger*, Teori og Metodecentret. Hillerød.
- Hayward, Ruth & Clarke Sharp (2005): *Young people, crime and anti-social behaviour: Findings from the 2003 Crime and Justice Survey*. Home Office Findings no 291, Home Office, London.
- Howell, James C. (2012): *Gangs in America's Communities*. SAGE Publications, Inc. Thousand Oaks.
- Johansen, Louise Victoria (2012): *Livshistorier i straffesager – Vidensprocesser om sigtedes person*. Københavns Universitet. København.
- Justitsministeriet: Betænkning nr. 1508 (2009): *Indsatsen mod ungdomskriminalitet*. Kommissionen vedrørende ungdomskriminalitet. Justitsministeriet. København.
- Justitsministeriet (2011): Vejledning om udarbejdelse af personundersøgelser i henhold til retsplejelovens § 808. Direktoratet for Kriminalforsorgen. Justitsministeriet. København.
- Jørgensen, Tanja T., Britta Kyvsgaard, Anne-Julie Boesen Pedersen & Maria Libak Pedersen (2012): *Risikofaktorer, effektevalueringer og behandlingsprincipper*. Justitsministeriets Forskningskontor. København.
- Klein, Malcolm W. & Cheryl Maxson (2006): *Street gang Patterns and Policies*. Oxford University Press. Oxford.
- Klement, Christian, Britta Kyvsgaard & Anne-Julie Boesen Pedersen (2010): *Rockere, bander og risikofaktorer*. Justitsministeriets Forskningskontor. København.
- Kyvsgaard, Britta (1992): *Ny ungdom? Om familie, skole, fritid, lovlydighed og kriminalitet*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag. København.
- Loeber, Rolf (1987): The Prevalence, Correlates, and Continuity of Serious Conduct Problems in Elementary School Children. *Criminology* 25: 615-642.
- Maschi, Tina (2006): Unraveling the link between trauma and male delinquency: The cumulative versus differential risk perspectives. *Social Work* 1.
- Miller, Walter B. (1958): Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency. *Journal of Social Issues* 14: 5-19.

- Pedersen, Maria Libak & Jonas Markus Lindstad (2011): *Første led i fødekæden – En undersøgelse af unge i kriminelle grupper*. Justitsministeriets Forskningskontor. København.
- Retsplejeloven, jf. Lovbekendtgørelse nr. 1063 af 17/11/2011
- Rigsadvokatens Meddelelse nr. 3/2000, rettet juli 2011.
- Rigspolitiet (2009): *Statusrapport. Kriminalitet forøvet af rockere og bander 2008*. Rigspolitiet. København.
- Soothill, Keith, Mogens N. Christoffersen, M. Azhar Hussain & Brian Francis (2010): Exploring Paradigms of Crime Reduction. An Empirical Longitudinal Study. *Criminology* 50: 222-238.
- Stevens, Hanne (2006): *Kriminalitet og uddannelsesforløb – En longitudinel undersøgelse af fødselsårgangen 1970*. Justitsministeriet. København.
- Wikström, Per-Olof H. & David A. Butterworth (2006): *Adolescent Crime: Individual differences and lifestyles*. Willian Publishing. Devon.

Bilag: Tabeller

Bilagstabel 1 Dominerende opvækstområde fordelt efter etnisk baggrund (pct.)

	Storby	Provinsby	Landet / mindre provinsby	I alt
Dansk baggrund	36 %	42 %	22 %	100 %
Ikke-dansk baggrund	70 %	26 %	4 %	100 %
I alt (pct.)	46 %	38 %	17 %	100 %
I alt (N)	176	145	66	387

P=0,000

Bilagstabel 2 Dominerende familiekonstellation under opvæksten fordelt efter etnisk baggrund (pct.)

	Hos begge forældre	Moderen eller faderen alene	Med stedforældre	Anden familiekonstellation	I alt
Dansk baggrund	51 %	22 %	22 %	6 %	100 %
Ikke-dansk baggrund	75 %	16 %	8 %	1 %	100 %
I alt (pct.)	57 %	20 %	18 %	5 %	100 %
I alt (N)	228	80	71	19	398

P=0,000

Bilagstabel 3 Antal konstellationsskift fordelt efter etnisk baggrund (pct.)

	Ingen konstellationsskift	Et enkelt konstellationsskift	To konstellationsskift	Tre eller flere konstellationsskift	I alt
Dansk baggrund	39 %	29 %	17 %	15 %	100 %
Ikke-dansk baggrund	66 %	20 %	9 %	5 %	100 %
I alt (pct.)	47 %	26 %	15 %	13 %	100 %
I alt (N)	185	105	58	50	398

P=0,000

Bilagstabel 4 Kontakt til forældre under opvæksten fordelt efter etnisk baggrund. Ikke vægtet (pct.)

	Der har været kontakt med faderen	Der har ikke været kontakt med faderen	I alt
Dansk baggrund	78 %	22 %	100 %
Ikke-dansk baggrund	90 %	10 %	100 %
I alt (pct.)	82 %	18 %	100 %
I alt (N)	325	73	398

P=0,007

Bilagstabel 5 Misbrug af rusmidler i hjemmet under opvæksten fordelt efter etnisk baggrund. Ikke vægtet (pct.)

	Har ikke angivet, at hjemmet har været præget af misbrug	Hjemmet har under opvæksten været præget af misbrug	I alt
Dansk baggrund	74 %	27 %	100 %
Ikke-dansk baggrund	97 %	3 %	100 %
I alt (pct.)	80 %	20 %	100 %
I alt (N)	319	79	398

P=0,000

Bilagstabel 6 Oplevelse af økonomiske afsavn under opvæksten fordelt efter etnisk baggrund. Ikke vægtet (pct.)

	Har ikke angivet, at opvæksten har været forbundet med økonomiske afsavn	Opvæksten har været forbundet med økonomiske afsavn	I alt
Dansk baggrund	91 %	9 %	100 %
Ikke-dansk baggrund	82 %	18 %	100 %
I alt (pct.)	88 %	12 %	100 %
I alt (N)	351	47	398

P=0,017

Bilagstabel 7 Oplevelse af hjemmet som præget af enten utryghed, ustabilitet, manglende omsorg, overgreb mv. under opvæksten fordelt efter etnisk baggrund. Ikke vægtet (pct.)

	Har ikke oplevet at hjemmet har været præget af ustabile forhold mv.	Har oplevet at hjemmet har været præget af ustabile forhold mv.	I alt
Dansk baggrund	63 %	37 %	100 %
Ikke-dansk baggrund	83 %	17 %	100 %
I alt (pct.)	69 %	31 %	100 %
I alt (N)	273	125	398

P=0,000

Bilagstabel 8 Anbringelse uden for hjemmet fordelt efter etnisk baggrund. Ikke vægtet (pct.)

	Har ikke været anbragt uden for hjemmet i løbet af opvæksten	Anbragt uden for hjemmet i løbet af opvæksten	I alt
Dansk baggrund	67 %	36 %	100 %
Ikke-dansk baggrund	91 %	9 %	100 %
I alt (pct.)	74 %	26 %	100 %
I alt (N)	294	104	398

P=0,000

Bilagstabel 9 Faktoranalyse til måling af opvækstforhold

Opvækstforhold	O1	O2	O3	O4	O5
Vold i hjemmet	0,783	-	-	-	-
Misbrug af rusmidler i hjemmet	0,752	-	-	-	-
Hjemmet præget af enten utryghed, ustabile forhold, manglende omsorg overgreb mv.	0,718	-	-	-	-
Alvorlige psykiske lidelser	-	-	0,800	-	-
Temperamentsproblemer og aggressiv adfærd	-	0,336	0,553	-	-
Specialundervisning mv. i skolen(har ikke kunnet følge normalskolen)	-	-	0,629	-	-
Familiekonstellation uden samlevende mor og far	-	-	-	0,798	-
Mangelfuld eller ingen kontakt til faderen	-	-	-	0,775	-
Tre eller flere konstellationsskift	-	-	-	0,617	-
Skolegangen præget af urolig adfærd, pjæk, forsømmelse, bortvisninger mv.	-	0,667	-	-	-
Tre eller flere skoleskift	-	0,395	0,354	-	-
Anbringelse uden for hjemmet	-	0,406	0,474	-	-
Økonomiske begrænsninger i hjemmet	-	-	-	-	-
Kriminalitet eller kriminel omgangskreds	-	0,752	-	-	-
Misbrug af rusmidler	0,350	0,549	-	-	-
Alvorlige fysiske lidelser	-	-	-	-	0,791
Psykisk eller fysisk belastning hos forældre	-	-	-	-	0,594

Note: Principal factoranalyse med varimax rotation med Kaiser Normalization. KMO-værdi= 0,801. P-værdi for Bartlett's-test = 0,000. Alle korrelationer under 0,3 er fjernet fra tabellen, således at udsagn med lav grad af korrelation til de forskellige dimensioner er vist med en tom celle (-).

Bilagstabel 10 Nye variabler: Andelen af rocker/bandemedlemmer og af kontrolgruppen, der er vokset op med alvorlige problemer i hjemmet, adfærdsproblemer mv. problemer i skolen, ustabile familieforhold (pct.)

	Alvorlige problemer i hjemmet*	Adfærdsproblemer**	Problemer i skolen***	Ustabile familieforhold****
Rockere	42 %	64 %	53 %	58 %
Bandemedlemmer	25 %	61 %	51 %	32 %
Rocker/bandegruppen	36 %	63 %	52 %	48 %
Kontrolgruppen	36 %	53 %	44 %	39 %
I alt (pct.)	36 %	58 %	48 %	43 %
I alt (N)	143	230	190	172

*P=0,977 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,016 (rockere og bandemedlemmer)

** P=0,032 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,682 (rockere og bandemedlemmer)

*** P=0,089 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,766 (rockere og bandemedlemmer)

**** P=0,056 (Rocker/bandemedlemmer og kontrolgruppen) /P=0,000 (rockere og bandemedlemmer)